

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างคนพิการและคนไม่พิการ ผ่านสื่อกิจกรรม “ค่ายศิลปะเพื่อมวลมนุษย Art for All” นี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสื่อกิจกรรม “ค่ายศิลปะเพื่อมวลมนุษย Art For All” ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2540 – พ.ศ.2552 และ เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารในการสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างคนพิการกับคนไม่พิการผ่านสื่อกิจกรรม “ค่ายศิลปะเพื่อมวลมนุษย Art for All เติมรักด้วยรอยยิ้ม” ปี พ.ศ. 2552 ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาเอกสารค่าย ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2542 – พ.ศ. 2552 และใช้การสังเกตกิจกรรมการจัดค่ายทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ตลอดจนใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้ผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของ “ศิลปะเพื่อมวลมนุษย Art for All”

ตอนที่ 2 ผลการศึกษากิจกรรมการสร้างสื่อกิจกรรม “ค่ายศิลปะเพื่อมวลมนุษย Art for All” ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2540 – พ.ศ. 2552

ตอนที่ 3 ผลการศึกษากิจกรรมสื่อสารในการสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างคนพิการกับคนไม่พิการผ่านสื่อกิจกรรม “ค่ายศิลปะเพื่อมวลมนุษย Art for All เติมรักด้วยรอยยิ้ม” ปี พ.ศ. 2552

สำหรับในบทที่ 6 นี้ จะเป็นการนำเสนอสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

1.สรุปผลการวิจัย

(1) คำถามนำวิจัยข้อ 1 ในกระบวนการสร้างสื่อกิจกรรมค่ายศิลปะเพื่อมวลมนุษย Art for All ศาสตราจารย์ ดร.ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์ ผู้ริเริ่มค่าย ให้ความสำคัญกับการคัดเลือกและการบริหารจัดการทรัพยากรค่ายในฐานะที่เป็นองค์ประกอบของการสื่อสาร (S-M-C-R-E) สามารถแบ่งได้ 3 ช่วงเวลาดังนี้

ช่วงที่ 1 การรวบรวมสื่อบุคคลและเครือข่ายเพื่อจัดค่าย (พ.ศ.2540 – พ.ศ. 2542)

ในช่วงนี้เป็นช่วงก่อนเริ่มต้นการจัดค่าย ซึ่งศาสตราจารย์ ดร.ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์ ใช้เวลากว่า 2 ปี จึงจะสามารถดำเนินการจัดกิจกรรมค่ายศิลปะเด็กพิเศษครั้งแรกได้ ในปี พ.ศ. 2542 และเมื่อนำมาวิเคราะห์ในองค์ประกอบการสื่อสารด้านผู้ส่งสาร (Sender) ผู้วิจัยพบว่า ผู้ส่งสารในการก่อตั้งค่ายครั้งแรกมีคุณสมบัติในด้านของประสบการณ์ค่าย คนพิการ และศิลปะอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

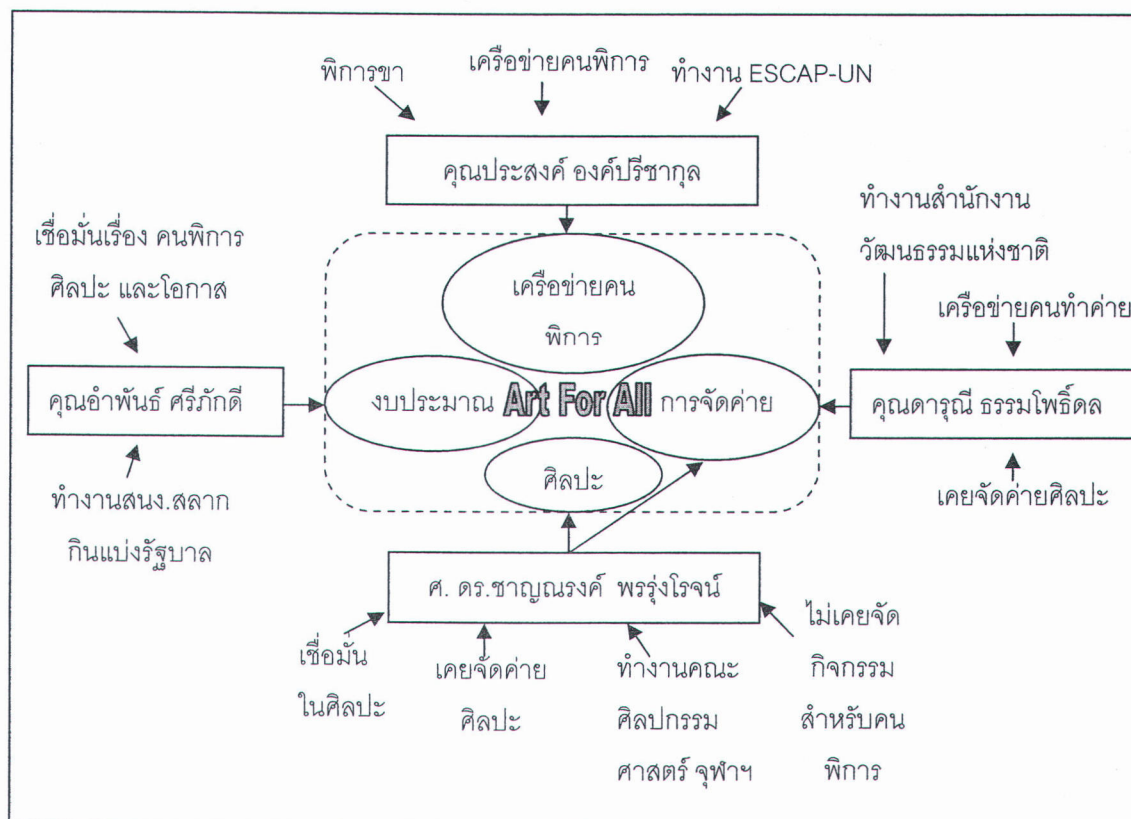
ศาสตราจารย์ ดร. ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์ มีประสบการณ์ด้านการจัดค่ายศิลปะสำหรับเยาวชนที่มีพรสวรรค์ และเชื่อมั่นในศักยภาพศิลปะที่สามารถเป็น “สื่อภาษา” สำหรับมนุษย์ แต่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคนพิการเพียงว่า เป็นกลุ่มที่น่าสงสารที่สุด จึงมีความคิดที่จะจัดกิจกรรมค่ายศิลปะสำหรับเยาวชนพิการ ประกอบกับการเป็นอาจารย์ที่คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงสามารถประสานงานกับคณาจารย์ นิสิตนักศึกษาของคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มาเป็นกำลังสำคัญในการจัดค่ายได้

คุณประสงค์ องค์ปรีชากุล มีประสบการณ์ตรงจากการที่ตนเองเป็นคนพิการ (ขา) และทำงานในแอสแคป องค์การสหประชาชาติ ที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนคนพิการ จึงสามารถประสานงานด้านเครือข่ายคนพิการ

คุณดารุณี ธรรมโพธิ์ดล จากสำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ ที่ประสบการณ์จากการจัดกิจกรรมค่ายสำหรับเยาวชนไม่พิการ ได้มาทำหน้าที่ประสานงานโครงการจัดค่ายจนสำเร็จลุล่วง

คุณอำพันธ์ ศรีภักดี จากสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมอาชีพคนพิการ และเคยทำงานร่วมกับศิลปินวาดรูปด้วยปาก จึงได้ประสานงานในการขอสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมจากกองสลาก และ ประสานงานศิลปินพิการมาร่วมกิจกรรมค่าย

จึงสามารถสรุปได้ว่า การสื่อสารในการจัดค่ายเกิดจากการรวบตัวของผู้ส่งสารที่มีต้นทุนในด้านประสบการณ์ค่าย เครือข่ายคนพิการ และศิลปะ มาผสมผสานความร่วมมือ เพื่อเติมเต็มซึ่งกันและกันจนสามารถขับเคลื่อนโครงการ “ค่ายศิลปะเด็กพิเศษ” (ชื่อเดิมก่อนจะเปลี่ยนเป็น “ค่ายศิลปะเพื่อมวลมนุษยชาติ Art for All”) ได้สำเร็จขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทยที่มีการจัดค่ายสำหรับเยาวชนพิการและไม่พิการ

ภาพที่ 6.1 การรวมตัวของเครือข่ายองค์กรหลักในการจัดค่าย

ช่วงที่ 2 การพัฒนาต้นแบบสื่อกิจกรรมค่าย (พ.ศ.2542 – พ.ศ. 2544)

ในช่วงนี้เป็นช่วงเริ่มจัดกิจกรรมค่ายครั้งที่ 1-3 ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบด้านเนื้อหาสาระ สื่อ/ช่องทาง การสื่อสาร และผู้รับสาร จากกระบวนการสร้างต้นแบบการจัดค่ายศิลปะเพื่อมวลมนุษยชาติ Art for All ซึ่งประกอบด้วย ขั้นตอนเตรียม ขั้นตอนจัดกิจกรรม และขั้นตอนประเมินผล ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ในขั้นตอนหลักทั้ง 3 ขั้นตอนนั้นเป็นขั้นตอนเหมือนกับการจัดค่ายทั่วไป แต่มีความพิเศษอยู่หลายประการในรายละเอียดการทำงาน ดังต่อไปนี้

(1) ในขั้นเตรียมงานก่อนจัดกิจกรรมค่าย เนื่องจากผู้จัดค่าย (ผู้ส่งสาร-Sender) ไม่เคยมีประสบการณ์ด้านการจัดค่ายสำหรับคนพิการที่ต้องการการดูแลเป็นพิเศษมาก่อนทำให้

ความสำคัญกับกระบวนการวางแผนและการจัดเตรียมงานล่วงหน้า และหากเป็นการจัดค่าย สำหรับเยาวชนไม่พิการและเยาวชนพิการ(ผู้รับสาร – Receiver) ที่ต้องการการดูแลเฉพาะด้านยิ่ง ต้องมีการเตรียมการเป็นพิเศษมากกว่าการจัดค่ายเยาวชนปกติ จึงต้องมีการวางแผนโดยใช้ทั้ง จิตสำนึกและจิตใต้สำนึก (จินตนาการ) ในการมองให้ทะลุปัญหาและเตรียมแนวทางแก้ไขไว้ ล่วงหน้า โดยเน้นหลักเรื่องเน้นในเรื่องการดูแลสุขอนามัยและความปลอดภัยในทุกๆกระบวนการ เป็นหัวใจสำคัญ รวมถึงการสร้างเชื่อมั่นต่อผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าร่วมกิจกรรม สำหรับเยาวชนพิการและไม่พิการที่จัดขึ้นครั้งแรกในประเทศไทย จนเกิดเป็นปรัชญาค่ายที่ว่า “ก้าวข้ามขีดจำกัด” ส่วนการคัดเลือกผู้ร่วมค่าย(ผู้รับสาร) นั้นคณะทำงานได้มีการวางแผนให้ เยาวชนที่เข้าร่วมค่ายมีความหลากหลาย ทั้งด้านความพิการ เพศ สถาบัน และ ภูมิภาค เช่นเดียวกับครูอาจารย์ ที่มีความหลากหลายในด้านสถาบัน ประสบการณ์สอน เป็นต้น ก่อนที่จะ พัฒนามาเป็นรูปแบบการจัดหลักสูตรสำหรับผู้เข้าร่วมค่าย ได้แก่ หลักสูตรสำหรับเยาวชน หลักสูตรสำหรับผู้ปกครอง หลักสูตรสำหรับวิทยากร หลักสูตรสำหรับอาสาสมัคร เป็นต้น เพื่อให้การสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ในการ **เผยแพร่ประชาสัมพันธ์** เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย คณะทำงานค่ายได้วางแผนประชาสัมพันธ์ ทั้งในระดับสื่อมวลชนเพื่อเผยแพร่ข่าวสารในวงกว้าง และสื่อเฉพาะกิจโดยการส่งเอกสาร ประชาสัมพันธ์ไปยังโรงเรียนเพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายโดยตรง ก่อนที่จะพัฒนามาเป็นการจัดงาน แลกเปลี่ยนรวมทั้งการจัดสัมมนาทางวิชาการเพื่อให้เกิดการพัฒนาความรู้ในเชิงวิชาการเกี่ยวกับคน พิการและการนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดค่าย

(2) **ชั้นจัดกิจกรรมค่าย** ในค่ายศิลปะ Art for All ถึงแม้จะมีกระบวนการคล้ายคลึงกับ ค่ายศิลปะทั่วไปในเรื่องของรูปแบบกิจกรรมทั้งการจัดกิจกรรมพื้นฐาน กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ และ กิจกรรมฐานเรียนรู้ศิลปะ แต่มีความแตกต่างอยู่หลายประการ ตามคุณลักษณะของสื่อกิจกรรม ค่ายที่เป็นแบบ Open-text ซึ่งผู้จัดค่าย หรือผู้ส่งสารสามารถบรรจุเนื้อหาใดๆก็ได้ สำหรับการ จัดค่ายสำหรับเยาวชนพิการและไม่พิการนี้ ซึ่งเงื่อนไขด้านข้อจำกัดของผู้รับสาร ที่เป็นโจทย์สำคัญใน การจัดค่ายให้ผู้ส่งสารต้องคำนึงถึงในการบรรจุเนื้อหาสาระ ที่เหมาะสมสำหรับผู้รับสารทั้งที่พิการ และไม่พิการแต่ละกลุ่มสามารถเข้าถึงได้ ได้แก่ 1) การออกแบบกิจกรรม (Message Design) ให้ ผู้เรียนทุกคนสามารถร่วมกิจกรรมได้อย่างเท่าเทียมสามารถเข้าถึงผู้รับสารที่พิการซึ่งมีข้อจำกัด ด้านอวัยวะรับสารหลากหลายได้เช่นการวาดภาพด้วยปากเท้า หรือ การปิดตาวาดรูป กิจกรรม ปฐมนิเทศ ซึ่งมีทั้งการกำหนดกฎกติกาและใช้สื่อเพลงเป็นเครื่องมือ พร้อมกับใช้ท่าภาษามือ ประกอบ 2) นอกจากกิจกรรมด้านศิลปะแล้ว ยังมีการผสมผสานเนื้อหากิจกรรมแบบตะวันออก ได้แก่กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ โดยใช้การละเล่นแบบไทย การฝึกสมาธิ หรือแม้แต่กิจกรรมอำลา ก็ยัง

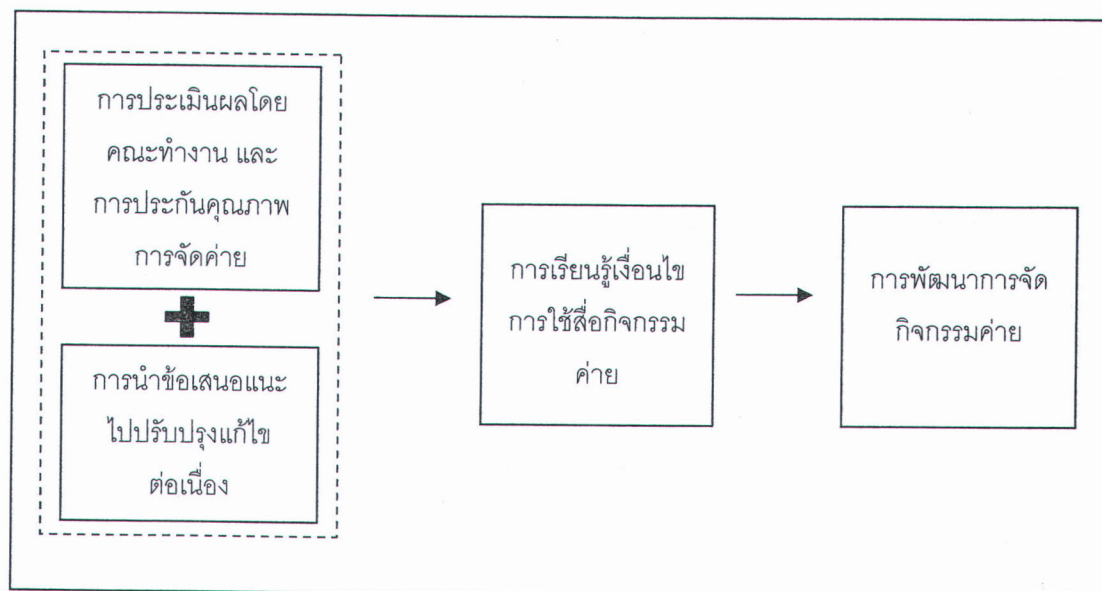
เป็นการนำกิจกรรมมาลาบูชาครู เพื่อแสดงความกตัญญูต่อครูอาจารย์ที่ได้มาให้ความรู้ในการจัดค่ายได้ค้นพบข้อสรุปประการสำคัญว่า “ศิลปะ เป็นยานานเอก” ที่ช่วยให้คนพิการลืมความพิการไปชั่วขณะ และจากกิจกรรมที่ 3) กำหนด “เงื่อนไขให้เยาวชนทุกคนต้องช่วยเหลือกันเพื่อเติมเต็มส่วนที่เพื่อนขาดหายไป เช่น หู ตา ปัญญา หรือ แขนขา” ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นการเรียนรู้ที่เรียกว่า “ห้าคนรวมเป็นหนึ่งอัจฉริยะ”

(3) **ขั้นประเมินผลการจัดกิจกรรมค่าย** (ผลจากการสื่อสาร- Effect) ในค่ายศิลปะเพื่อมวลมนุษย Art for All มีการประเมินผลทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการเช่นเดียวกับการจัดค่ายทั่วไป แต่มีความพิเศษที่แตกต่างจากค่ายศิลปะอื่นๆ คือ ไม่ได้ประเมินผลที่ความสวยงามของผลงานศิลปะ แต่เน้นที่ความคิดสร้างสรรค์และความสุขความพึงพอใจของผู้ร่วมค่ายเป็นสำคัญ นอกจากนี้ส่วนของผลการจัดค่าย ผู้จัดค่ายพบว่าทัศนคติที่มีต่อคนพิการได้เปลี่ยนไปตั้งแต่การจัดค่ายครั้งแรก และเมื่อเสร็จสิ้นการจัดค่ายครั้งที่ 3 ผู้จัดได้พบว่าการจัดค่ายการจัดค่ายช่วยก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่มีต่อคนพิการและเกิดเครือข่ายความร่วมมือเกี่ยวกับคนพิการด้วย

ช่วงที่ 3 การพัฒนากระบวนการประเมินผลค่ายอย่างเป็นระบบ (พ.ศ. 2545 –พ.ศ. 2552)

ในช่วงนี้เป็นช่วงที่ผู้จัดค่ายได้มีการประเมินผลการจัดค่ายอย่างเป็นระบบ โดยเพิ่มการประกันคุณภาพการจัดค่าย ซึ่งเป็นการประเมินผลการจัดค่ายจากผู้ประเมินภายนอก ตั้งแต่การจัดค่ายครั้งที่ 4 เป็นต้นมา ทำให้เกิดการพัฒนาระบบเงื่อนไขการใช้สื่อกิจกรรมค่ายอย่างต่อเนื่อง ในช่วงนี้จึงเน้นศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบด้านการวิเคราะห์ผลจากกระบวนการสื่อสาร และปฏิกิริยาตอบกลับจากกระบวนการสื่อสาร

จากตัวอย่างผลการประกันคุณภาพค่ายศิลปะเพื่อมวลมนุษยใน ครั้งที่ 4 – 8 แสดงให้เห็นเงื่อนไขการจัดกิจกรรมค่าย ที่คณะทำงานได้เรียนรู้จากข้อเสนอแนะของการประกันคุณภาพการจัดค่าย โดย ศาสตราจารย์ ดร. อุทุมพร จามรมาน ซึ่งเป็นมุมมองของผู้ประเมินภายนอก นำไปใช้ในการปรับปรุงค่าย ซึ่งผู้วิจัยมองเห็นข้อสรุปที่น่าสนใจ กล่าวคือ การประเมินผลจากกระบวนการสื่อสารโดยคณะทำงานค่าย (Effect) ประกอบกับการประกันคุณภาพการจัดค่าย (feedback) และการนำข้อเสนอแนะที่ได้ไปปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิดการเรียนรู้เงื่อนไขการจัดกิจกรรมค่าย ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาการจัดกิจกรรมค่ายในที่สุด ดังภาพ

ภาพที่ 6.2 กระบวนการพัฒนาการจัดกิจกรรมค่าย

จากการพัฒนากระบวนการประเมินผลค่ายอย่างเป็นระบบก่อให้เกิดการเรียนรู้เงื่อนไขการจัดค่าย ดังนี้

(1) เงื่อนไขการใช้สื่อบุคคล

1.1) อาสาสมัคร

จากผลการจัดค่ายตั้งแต่ครั้งที่ 1 จนถึงการจัดค่ายครั้งที่ 4 การจัดกิจกรรมปฐมนิเทศก่อนจัดค่ายสำหรับอาสาสมัคร เป็นเพียงการอบรม 1 วัน ซึ่งยังไม่เพียงพอกับการให้อาสาสมัครพัฒนาทักษะเกี่ยวกับคนพิการด้านต่างๆ ต่อมาในการจัดค่ายครั้งที่ 9 ได้มีการจัดปฐมนิเทศในลักษณะการจัดค่าย แต่ยังมีอาสาสมัครบางส่วนไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมทำให้การจัดกิจกรรมปฐมนิเทศอาสาสมัครไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

หลังจากที่มีการประกันคุณภาพค่าย ตั้งแต่การจัดค่ายครั้งที่ 4 คณะทำงานค่ายได้พัฒนากระบวนการบริหารจัดการอาสาสมัครอย่างต่อเนื่อง จนเกิดการเรียนรู้ว่า นอกจากการจัดค่ายปฐมนิเทศที่จำลองกระบวนการทำงานในค่ายจริงแล้ว อาสาสมัคร “ทุกคน” ควรได้รับการปฐมนิเทศก่อนจัดค่าย ในเรื่อง ฝ่ายและ หน้าที่ของอาสาสมัคร รวมถึงทราบบุคคลที่รับผิดชอบที่สามารถติดต่อได้ในแต่ละฝ่าย โดยมีการใช้สื่อวัตถุ ได้แก่ คู่มืออาสาสมัคร ประกอบ

1.2) วิทยากร

จากผลการประเมินผลในค่ายครั้งที่ 4-5 พบว่า วิทยากรยังไม่ทราบตารางกิจกรรมตลอดทั้งค่าย รวมถึงยังไม่ทราบตารางกิจกรรมล่วงหน้าทำให้เกิดการสับสนในการประจำแต่ละฐานกิจกรรม นอกจากนี้วิทยากรบางท่านอาจจะไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมตลอดค่ายทำให้การประสานงานด้านการจัดการตารางสอนในแต่ละวันต้องมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จึงมีข้อเสนอแนะในการจัดค่ายครั้งที่ 6 ให้คณะทำงานควรมีการยืนยันตารางเวลาล่วงหน้าของวิทยากร เพื่อสามารถบริหารจัดการด้านตารางกิจกรรมฐานเรียนรู้ของเยาวชนในแต่ละวันได้

จึงเกิดเงื่อนไขการบริหารสื่อบุคคล ด้านวิทยากรควรรับทราบตารางเวลาที่แน่นอนของกิจกรรม รวมถึงการยืนยันการเข้าร่วมกิจกรรมของวิทยากร และมีการใช้สื่อวัตถุ คือ ตารางเวลา กิจกรรมที่แจกล่วงหน้า

(2) เงื่อนไขการใช้สื่อสถานที่

จากผลการประกันคุณภาพ ครั้งที่ 4-6 พบว่า ระยะเวลาของสถานที่สำคัญต่างๆในค่าย ไม่เอื้ออำนวยต่อการติดต่อประสานงาน ตัวอย่างเช่น มีการจัดการแผนกอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น ห้องประชุม ห้องอาหาร ฐานกิจกรรม ห้องพัสดุอยู่ใกล้กัน หรือ ในบางกรณีที่แผนกอำนวยความสะดวกต่างๆอยู่ใกล้กัน แต่อยู่ใกล้จากกองอำนวยการที่เป็นศูนย์กลางในการประสานงานเป็นต้น นอกจากนี้ ยังไม่มีป้ายบอกทางที่สำคัญรวมถึงแผนที่ที่ชัดเจน

ดังนั้นจึงมีการวางแผนเงื่อนไขในการจัดสื่อสถานที่ ได้แก่ จุดสำคัญต่างๆในค่ายต้องคำนึงถึงระยะห่างของจุดติดต่อที่สำคัญ และระยะห่างจากกองอำนวยการด้วย รวมถึงพื้นที่ทางเชื่อมระหว่างฐานกิจกรรมที่เหมาะสมกับเยาวชนที่ต้องใช้รถวีลแชร์ และมีการใช้สื่อวัตถุ คือ ป้ายบอกทางที่ชัดเจน และมีแผนที่ แจกสำหรับผู้ร่วมค่ายทุกคน

(3) เงื่อนไขการใช้อุปกรณ์สื่อสาร

จากผลการประกันคุณภาพ ครั้งที่ 4-6 พบว่า มีการใช้วิทยุสื่อสารตลอดเวลาและวุ่นวาย รวมถึงอาสาสมัครไม่ทราบว่าใครเป็นผู้ถือวิทยุสื่อสาร และในกรณีที่ต้องการติดต่อประสานงานจะสามารถติดต่อได้ที่บริเวณใด จึงมีการวางแผนเงื่อนไขในการใช้อุปกรณ์ติดต่อสื่อสารให้มีการกำหนดบุคคลที่ใช้วิทยุสื่อสาร และจุดที่สมาชิกค่ายสามารถติดต่อได้

(4) เงื่อนไขการบริหารจัดการในการเตรียมวัสดุสำหรับการจัดกิจกรรม

จากผลการประกันคุณภาพ ครั้งที่ 4-6 พบว่า การจัดเตรียมอุปกรณ์ในการทำกิจกรรมแต่ละฐานยังไม่มีภาระบรายนละเอียดที่ชัดเจน ทำให้การเตรียมอุปกรณ์ไม่เพียงพอและไม่ตรงกับที่

วิทยากระบวนไว้ และอาจเป็นอุปสรรคต่อการทำกิจกรรม จึงมีข้อเสนอแนะให้มีการระบุนายละเอียด และจำนวนของสิ่งของที่จำเป็นต้องใช้ในฐานะจากวิทยากรล่วงหน้า แต่ในขณะเดียวกันวิทยากร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นศิลปินมักจะเขียนรายการสิ่งของที่ต้องใช้ในฐานะกิจกรรมเพียงสั้นๆ ไม่ระบุถึงรายละเอียด ศาสตราจารย์ ดร.ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์ จึงวางแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยให้บุคลากรในห้องพัสดุเป็นผู้พิจารณาทางรายได้ยิน เพื่อให้ศิลปินเขียนรายการพัสดุให้ละเอียดขึ้น เนื่องจากไม่สามารถพูดคุยสื่อสารกับผู้พิจารณาทางรายได้โดยตรงและมีสื่อวัตถุคือ จัดให้มีแบบฟอร์มตรวจสอบรายการพัสดุไว้ที่กล่องแต่ละใบ เพื่อให้อาสาสมัครมีการตรวจสอบรายการพัสดุที่ต้องใช้ทำกิจกรรมให้เรียบร้อย ก่อนยกไปที่ฐานกิจกรรม

จากองค์ประกอบข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การจัดค่ายกิจกรรมที่ประสบความสำเร็จนั้น นอกจากจะมีการประเมินผลและการนำผลการประเมินไปใช้เพื่อช่วยให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องแล้ว จะต้องมีการบริหารจัดการองค์ประกอบด้านการสื่อสารต่างๆ ภายใต้งานของการใช้สื่อกิจกรรมด้วย

(2) คำถามนำวิจัยข้อ 2 กระบวนการสื่อสารในการสร้างความเข้าใจร่วมกัน ระหว่างคนพิการกับคนไม่พิการผ่านสื่อกิจกรรม “ค่ายศิลปะเพื่อมวลมนุษย Art for All เติมรักด้วยรอยยิ้ม” ปี พ.ศ. 2552 แบ่งการนำเสนอได้เป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมค่ายศิลปะเพื่อมวลมนุษย Art for All เติมรักด้วยรอยยิ้ม”

ส่วนที่ 2 ความเข้าใจร่วมกันระหว่างคนพิการและไม่พิการผ่านสื่อกิจกรรมค่าย

ส่วนที่ 1 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมค่ายศิลปะเพื่อมวลมนุษย Art for All เติมรักด้วยรอยยิ้ม”

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมค่ายศิลปะเพื่อมวลมนุษย Art for All เติมรักด้วยรอยยิ้ม” แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การสื่อสารในการเตรียมงานก่อนจัดค่าย ขั้นตอนที่ 2 การสื่อสารระหว่างการจัดค่าย และ ขั้นตอนที่ 3 การสื่อสารหลังการจัดค่าย ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสื่อสารในการเตรียมงานก่อนจัดค่าย

การสื่อสารในการเตรียมงานก่อนจัดค่าย สามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6.1 สรุปการสื่อสารก่อนการจัดค่าย

วัตถุประสงค์การสื่อสาร	คู่สื่อสาร	สื่อ/ช่องทาง	เป้าหมายการสื่อสาร
1. การสื่อสารในการเตรียมงานสำหรับกลุ่มคณะทำงาน			
1.1 การสื่อสารเพื่อวางแผนในกลุ่มคณะทำงาน	คณะทำงาน กับ คณะทำงาน	การประชุม	เพื่อให้คณะทำงานอาสาสมัคร เจ้าหน้าที่ที่รีสอร์ท และเจ้าหน้าที่จากจังหวัด
1.2 การสื่อสารเพื่อบริหารจัดการสถานที่	คณะทำงาน กับ เจ้าหน้าที่ที่รีสอร์ท	การประชุม	นครนายก สามารถเข้าใจกระบวนการในการจัดค่าย
1.3 การประชุมปรึกษาหารือร่วมกับทีมงานจังหวัดนครนายก	คณะทำงาน กับ ทีมงานจังหวัดนครนายก	การประชุม	ตามที่รับผิดชอบ เพื่อให้กิจกรรมค่ายสามารถเริ่มต้นได้ตั้งแต่วันที่แรก
1.4 การสื่อสารเพื่อรับสมัครและจัดอบรมอาสาสมัคร	คณะทำงาน กับ อาสาสมัคร	การจัดค่าย การฝึกงาน การประชุมสรุปความเข้าใจ	ของการจัดกิจกรรม
2. การสื่อสารประชาสัมพันธ์ภายนอกไปยังกลุ่มผู้ร่วมกิจกรรมค่าย			
2.1 การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เพื่อรับสมัครเยาวชนพิการและไม่พิการ	คณะทำงาน กับ เยาวชน	เว็บไซต์ จดหมายประชาสัมพันธ์ โทรศัพท์	เพื่อให้เยาวชน ครูอาจารย์ และผู้ปกครองรับทราบข่าวสารการสมัครและสมัครเข้าร่วมกิจกรรม
2.2 การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เพื่อรับสมัครครู อาจารย์ ผู้ปกครอง	คณะทำงาน กับ ครูอาจารย์	เว็บไซต์ /จดหมาย ประชาสัมพันธ์/ โทรศัพท์	2.2 การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เพื่อรับสมัครครู อาจารย์ ผู้ปกครอง
2.3 การประชาสัมพันธ์เพื่อขอการสนับสนุนจากหน่วยงาน องค์การธุรกิจ และการจัดแถลงข่าวสำหรับสื่อมวลชน	คณะทำงาน กับ สื่อมวลชน	จดหมาย ประชาสัมพันธ์/จัด แถลงข่าว	2.3 การประชาสัมพันธ์เพื่อขอการสนับสนุนจากหน่วยงาน องค์การธุรกิจ และการจัดแถลงข่าวสำหรับสื่อมวลชน

จากตารางข้างต้นสรุปได้ว่า การสื่อสารก่อนการจัดค่ายมีการสื่อสารไปยังผู้รับสารสองกลุ่มด้วยกัน ได้แก่

(1) การสื่อสารในการเตรียมงานสำหรับกลุ่มคณะทำงาน ซึ่งในขั้นตอนเตรียมงานก่อนการจัดค่ายเน้นการสื่อสารแบบสองทาง ที่ “คู่สื่อสาร” ซึ่งได้แก่ คณะทำงาน และอาสาสมัคร ได้แลกเปลี่ยนเนื้อหาสารซึ่งกันและกัน “ผ่านสื่อกิจกรรม” หลากหลาย อาทิ การประชุม การจัดกิจกรรมค่ายปฐมนิเทศ การฝึกอบรมบุคลากร การฝึกงาน หรือแม้แต่การประชุมสรุปความเข้าใจก่อนจัดกิจกรรมค่าย โดยมีเป้าหมายคือ การสร้างความเข้าใจร่วมกันถึงวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมค่าย ให้ผู้ร่วมจัดกิจกรรมทุกคนทั้งคณะทำงานและอาสาสมัครมีความตระหนักในภาระหน้าที่ในการจัดกิจกรรมสำหรับเยาวชนพิการและไม่พิการ ทำให้เห็นกว่าก่อนจะจัดกิจกรรมค่ายสำหรับเยาวชนได้นั้นกลุ่มผู้จัดกิจกรรมต้องมีความรู้ความเข้าใจก่อน

(2) การสื่อสารประชาสัมพันธ์ภายนอกไปยังกลุ่มผู้ร่วมกิจกรรมค่าย ผ่านการสื่อสารทางเว็บไซต์ /จดหมายประชาสัมพันธ์/โทรศัพท์ เพื่อให้เยาวชน ครูอาจารย์และผู้ปกครองรับทราบข่าวสารการสมัครและสมัครเข้าร่วมกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 2 การสื่อสารระหว่างการจัดค่าย

การสื่อสารระหว่างการจัดค่าย สามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6.2 สรุปการสื่อสารระหว่างการจัดค่าย

ระดับการสื่อสารและคู่สื่อสาร	กิจกรรม	สื่อ / การสื่อสารระหว่างคนพิการและไม่พิการ	เป้าหมาย / การสร้างความเข้าใจระหว่างคนพิการและไม่พิการ
(1) กิจกรรมพื้นฐาน			
การสื่อสารกลุ่มใหญ่ระหว่างคณะทำงานกับสมาชิกค่าย	พิธีเปิด	มีกิจกรรมบายศรีสู่ขวัญ	เพื่อต้อนรับเยาวชนทุกคนทั้งพิการและไม่พิการเป็นสมาชิกค่าย Art for All
	การแบ่งกลุ่มและการปฐมนิเทศในห้องประชุมและแนะนำสถานที่ต่างๆในค่าย	-การปฐมนิเทศในห้องประชุม มีการใช้ล่ามภาษามือ และวีดิทัศน์ประกอบ -การแนะนำสถานที่ต่างๆในค่ายมีผู้บรรยายประกอบกับเยาวชนได้เห็นและสัมผัสบรรยากาศจากสถานที่จริง	ทุกคนในค่ายได้เข้าใจในข้อตกลงร่วมกันว่า “ค่ายนี้ไม่มีคนพิการ มีแต่ หู ตา ปัญญา แขนขา ไม่พิการ และเมื่อ“ห้าคนรวมเป็น 1 อัจฉริยะ”ช่วยให้ทุกคนสามารถ “ก้าวข้ามขีดจำกัด” ของตนเองได้

ระดับการสื่อสารและคู่สื่อสาร	กิจกรรม	สื่อ / การสื่อสารระหว่างคนพิการและไม่พิการ	เป้าหมาย / การสร้างความเข้าใจระหว่างคนพิการและไม่พิการ
กิจกรรมพื้นฐาน (ต่อ)			
การสื่อสารกลุ่มใหญ่ระหว่างคณะทำงานกับสมาชิกค่าย	กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ภาคกลางคืน	มีการใช้ล่ามภาษามือ วีดิทัศน์ เสียงเพลง และมีผู้บรรยายกิจกรรมตลอดการจัดกิจกรรม	ทุกคนได้มีส่วนร่วมและซาบซึ้งในกิจกรรมที่ถ่ายทอดความรักความสามัคคี ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ทำให้รู้สึกว่าคุณพิการหรือไม่พิการก็มีคุณค่าเช่นเดียวกัน
	พิธีปิดค่าย	มีล่ามภาษามือ มีผู้ประกาศรายชื่อ และมีผู้เดินนำเยาวชนมีสื่อวัตถุประกอบ ได้แก่ เสื้อค่ายเพื่อจัดกลุ่มสมาชิกแต่ละกลุ่ม แผนที่ค่ายสำหรับผู้ร่วมค่ายทุกคน	มอบเกียรติบัตรที่แสดงถึงส่วนหนึ่งของความสำเร็จในการร่วมกิจกรรมค่ายของเยาวชนไม่ว่าจะพิการหรือไม่พิการ
การสื่อสารกลุ่มเล็กระหว่างวิทยากรเยาวชน	กิจกรรมฐานการเรียนรู้ภาคกลางวัน	ฐานปั้น ฐานวาด ฐานสื่อประสมมีล่ามภาษามือคอยอธิบายกิจกรรม มีการสาธิตกิจกรรม มีการให้เยาวชนได้ทดลองสัมผัสแบบวาดและปฏิบัติด้วยตนเอง มีการปิดตาให้ทุกคนมองไม่เห็นเหมือนกัน รวมถึงมีกิจกรรมให้วาดภาพด้วยปาก เท้าด้วยฐานดนตรี มีล่ามภาษามือคอยอธิบายกิจกรรม มีการใช้เครื่องเคาะและเครื่องเขย่าประกอบ	ได้เรียนรู้การสร้างกิจกรรมแบบ 5 คนรวมเป็นหนึ่งอัจฉริยะ เยาวชนไม่พิการ ได้ฝึกเรียนรู้และเข้าใจข้อจำกัดของเพื่อนที่พิการผ่านกิจกรรมการปิดตาวาดภาพ หรือ การวาดภาพด้วยปาก เท้า ส่วนเยาวชนพิการได้แสดงออกถึงศักยภาพซ่อนเร้นของตนเอง และเกิดความภูมิใจที่สามารถร่วมกิจกรรมต่างๆได้ รวมถึงเกิดกำลังใจในการพัฒนาตนเองต่อไป

ระดับการสื่อสารและคู่สื่อสาร	กิจกรรม	สื่อ / การสื่อสารระหว่างคนพิการและไม่พิการ	เป้าหมาย / การสร้างความเข้าใจระหว่างคนพิการและไม่พิการ
(2) กิจกรรมประจำวัน			
การสื่อสารระหว่างบุคคลของเยาวชนพิการและไม่พิการ	กิจกรรมประจำวัน	มีเยาวชนไม่พิการคอยเป็นสื่อบุคคลเชื่อมโยงเพื่อนที่พิการ มีสื่อวัตถุมีการใช้ป้ายอักษรเบรลล์สำหรับเยาวชนหูกับเยาวชนตา	เรียนรู้การใช้ชีวิตร่วมกับเพื่อนที่พิการและไม่พิการทำให้เยาวชนไม่พิการได้เรียนรู้ความสามารถของเพื่อนพิการในขณะเดียวกันเยาวชนพิการก็ได้เรียนรู้ว่าเพื่อนไม่ได้รังเกียจและให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดี

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการสื่อสารระหว่างเยาวชนพิการและไม่พิการต้องใช้สื่อมากกว่า 1 ประเภท ได้แก่ สื่อภาพ สื่อเสียง และสื่อวัตถุ เพื่อเติมเต็มอวัยวะรับสารที่ขาดหายไป กล่าวคือ 1) เยาวชนที่พิการทางการได้ยิน ไม่สามารถได้ยินเสียงได้ มีการใช้สื่อภาพ ล่ามภาษามือ และสื่อวัตถุที่เป็นลายลักษณ์อักษร ช่วยเติมเต็มประสาทสัมผัสทางการได้ยิน 2) เยาวชนที่พิการทางการมองเห็น ไม่สามารถมองเห็นได้ มีการใช้สื่อเสียง และสื่อวัตถุที่เป็นอักษรเบรลล์ช่วยเติมเต็มประสาทสัมผัสทางการมองเห็น 3) สำหรับเยาวชนที่มองเห็นได้ สื่อภาพ สื่อเสียงและสื่อวัตถุที่เป็นทั้งลายลักษณ์อักษร เช่น ตารางกิจกรรม สีสื่อ หรือป้ายชื่อ ช่วยให้คนไม่พิการทำงานได้สะดวก ดังนั้น ในการจัดค่ายที่มีสมาชิกค่ายที่ขาดอวัยวะจึงต้องการการใช้สื่อครบทุกประเภท ได้แก่ สื่อภาพ สื่อเสียง สื่อวัตถุที่บ่งบอกสี บอกรายละเอียด เพื่อขยายผลของสมาชิกค่ายทั้งที่พิการและไม่พิการ

ขั้นตอนที่ 3 การสื่อสารหลังการจัดค่าย

ในขั้นตอน การสื่อสารหลังการจัดค่าย ผู้วิจัยสรุปออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ (1) การประเมินผลการจัดค่ายและการประกันคุณภาพค่าย 2) การสื่อสารเพื่อขยายผลสู่การจัดค่ายครั้งต่อไป ดังนี้

(1) การประเมินผลการจัดค่ายและการประกันคุณภาพค่าย จากการประเมินผลทันที ทำให้ทราบผลการจัดค่ายจากกลุ่มผู้จัดเองโดยเฉพาะจากกลุ่มอาสาสมัครที่เป็นทั้งผู้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในค่าย และเป็นผู้เรียนรู้ในฐานะที่ค่ายนี้เป็นห้องเรียนธรรมชาติ ที่น่าสังเกตคือ นอกจากอาสาสมัครจะได้เรียนรู้และเข้าใจผู้อื่น แล้วยังได้เรียนรู้และเข้าใจตัวเองด้วย

กระบวนการประเมินผลทั้งแบบภายในและการประกันคุณภาพภายนอก โดยการประเมินภายใน คณะทำงานจะเน้นการประเมินความสุขและความพึงพอใจของผู้ร่วมค่ายเป็นสำคัญ สอดคล้องกับคำขวัญในการจัดค่ายที่ว่า “เต็มรักด้วยรอยยิ้ม” ซึ่งศาสตราจารย์ชาญณรงค์ พรรุ่งโรจน์ (2552) ได้สรุปในผลการประเมินว่า ทั้งกลุ่มเยาวชน ครูอาจารย์ ผู้ปกครองและอาสาสมัคร ทั้งที่พิการและไม่พิการ **รู้สึกมีความสุขที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่นมากที่สุด** ส่วนการประกันคุณภาพภายนอกโดยทีมประเมินคุณภาพของศาสตราจารย์อุทุมพร จามรมาน (2552) ได้สรุปผลการประเมินว่า อยู่ในระดับผ่านอย่างดีมาก

จากแนวทางการประเมินค่ายจะเห็นได้ว่าผู้จัดมีการประเมินค่ายทั้งแบบเป็นทางการ เช่น การประเมินภายในโดยใช้แบบสอบถาม และการประกันคุณภาพจากภายนอก และส่วนการประเมินแบบไม่เป็นทางการ เช่น การประชุมหลังจัดกิจกรรมค่ายในแต่ละวัน ซึ่งการประเมินทั้งสองแบบนี้ช่วยให้ผู้จัดสามารถพัฒนาทั้งรูปแบบเนื้อหาในการจัดกิจกรรม และแนวทางการบริหารจัดการกิจกรรมค่ายด้วย

(2) การสื่อสารเพื่อขยายผลสู่การจัดค่ายครั้งต่อไป จากการได้มาเข้าร่วมค่ายครั้งที่ 13 ผู้วิจัยพบว่าค่ายสามารถสร้างให้เกิดการสื่อสารในจังหวะที่ 2 ซึ่งช่วยให้เกิดการขยายเครือข่ายผู้ร่วมค่ายทั้งเครือข่ายคณะทำงาน และเครือข่ายอาสาสมัครที่ได้เรียนรู้และเปิดใจในการสร้างความเข้าใจระหว่างคนพิการและคนไม่พิการเพิ่มมากขึ้น

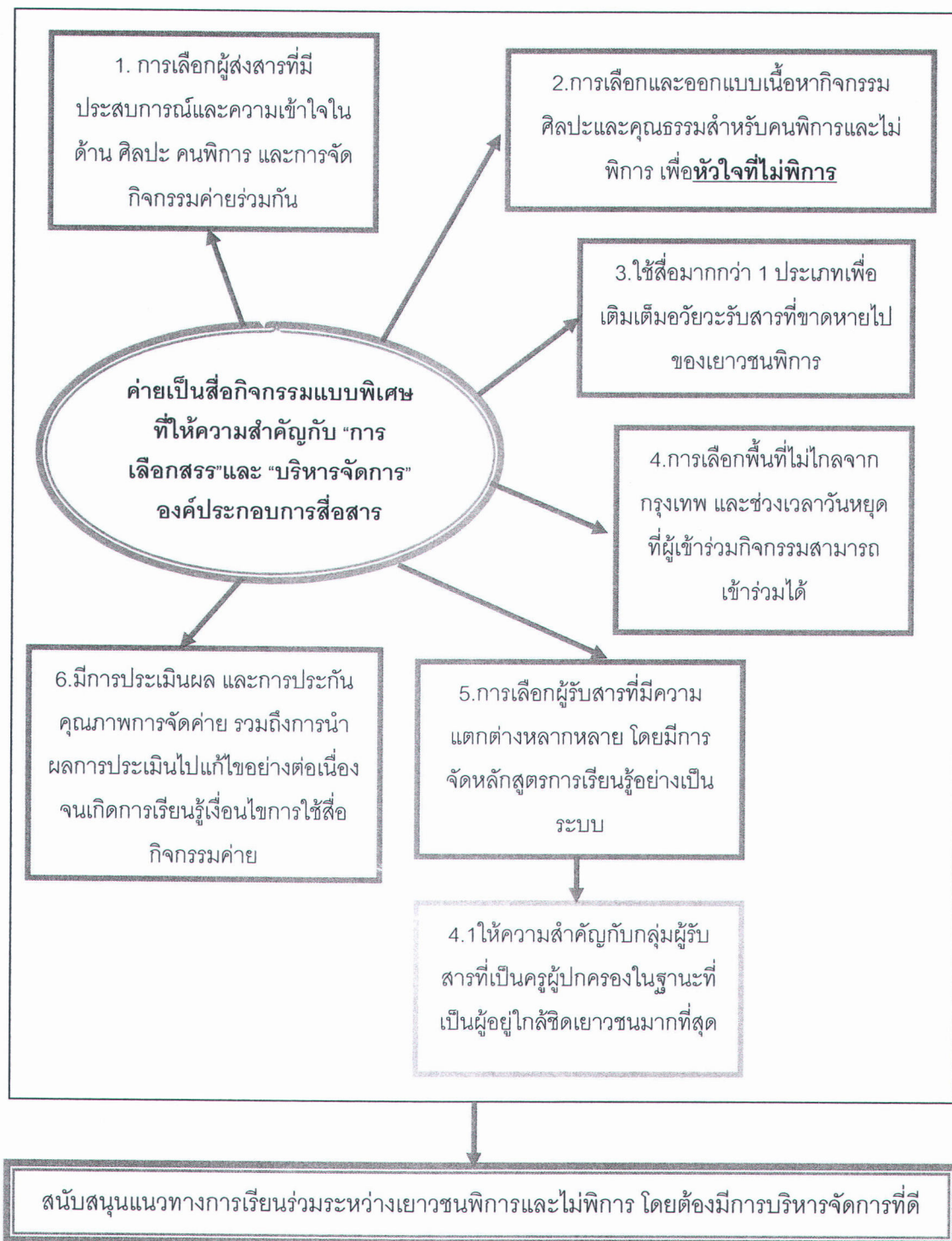
ส่วนที่ 2 ความเข้าใจร่วมกันระหว่างคนพิการและไม่พิการผ่านสื่อกิจกรรมค่าย

ผลการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างคนพิการและไม่พิการ ผ่านสื่อกิจกรรมค่าย ศิลปะเพื่อมวลมนุษยชาติ Art for All พบได้โดยสรุปใน 4 มิติ กล่าวคือ คนพิการเข้าใจตนเอง คนพิการเข้าใจคนไม่พิการ คนไม่พิการเข้าใจตนเอง และ คนไม่พิการเข้าใจคนพิการ ดังนี้

มุมมองจากคนไม่พิการ		มุมมองจากคนพิการ	
มิติที่ 1 คนไม่พิการได้เข้าใจตัวเอง	มิติที่ 2 คนไม่พิการได้เข้าใจคนพิการ	มิติที่ 3 คนพิการได้เข้าใจตัวเอง	มิติที่ 4 คนพิการได้เข้าใจคนไม่พิการ
1.มีความสุขที่ได้เสียสละ 2.รักชีวิตดีใจที่เกิดมา 3.มีกำลังใจในการดำเนินชีวิต	1.คนพิการมีความสามารถ ไม่ควรมองด้วยความสงสาร 2.ควรให้ออกาสคนพิการ	1.คนพิการรู้ว่าตนเองก็มี ความสามารถ ไม่ควรท้อถอย 2.คนพิการก็เป็นผู้ให้/ผู้เสียสละได้	1.คนไม่พิการก็เป็นเพื่อนกับเราได้ 2.คนไม่พิการควรทำความเข้าใจคนไม่พิการด้วย

2. การอภิปรายผลการวิจัย

ประเด็นที่ 1 ค่ายเป็นสื่อกิจกรรมแบบพิเศษที่ให้ความสำคัญกับ “การเลือกสรร” และ “บริหารจัดการ” องค์ประกอบด้านการสื่อสาร

ภาพที่ 6.3 ค่ายเป็นสื่อกิจกรรมแบบพิเศษที่ให้ความสำคัญกับ “การเลือกสรร” และ “บริหารจัดการ” องค์ประกอบการสื่อสาร

กาญจนา แก้วเทพ (2552) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะพิเศษของสื่อกิจกรรมค่ายว่า ค่ายมีการวางแผนและบริหารจัดการในทุกองค์ประกอบค่ายเป็นสื่อกิจกรรมที่มีได้เกิดขึ้นตามยถากรรม หากแต่เป็นสื่อกิจกรรมที่ต้องมีการวางแผนองค์ประกอบทุกส่วนเอาไว้ล่วงหน้า (planned activities) องค์ประกอบที่สำคัญๆของค่ายทุกประเภท ก็ได้แก่ เป้าหมาย/วัตถุประสงค์ของค่ายซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้จัดคาดหวังให้ผู้เข้าร่วมได้รับหลังจากการเข้าร่วมค่ายพักแรม ซึ่งจะส่งผลมาถึงการระบุกลุ่มเป้าหมาย/กลุ่มผู้รับผิดชอบค่าย จากนั้นก็เป็นองค์ประกอบเรื่องเวลาและสถานที่ การวางแผนเรื่องรูปแบบ/ประเภทและลำดับขั้นตอนของกิจกรรมที่จะใช้ การวางกฎระเบียบและมาตรการ/กลไกเพื่อรักษาความปลอดภัยในการอยู่ร่วมกัน วิธีการติดตามประเมินผล เป็นต้น ซึ่งกล่าวโดยสรุปก็คือ สื่อกิจกรรมค่ายเป็นสื่อที่ต้องการการบริหารจัดการ (management) องค์ประกอบที่กล่าวมาข้างต้น

สำหรับกระบวนการสร้างค่ายศิลปะเพื่อมวลมนุษย Art for All ศาสตราจารย์ ดร.ชาญ ณรงค์ พรุ่งโรจน์ในฐานะผู้ริเริ่มค่าย ได้ให้ความสำคัญกับการคัดเลือกและการบริหารจัดการทรัพยากรค่ายฐานะองค์ประกอบการสื่อสาร (S-M-C-R-E) ดังต่อไปนี้

1. การรวบรวมสื่อบุคคลและเครือข่ายการสื่อสารในการจัดค่าย ซึ่งเป็นองค์ประกอบด้านผู้ส่งสาร(Sender) ในการจัดค่ายศิลปะเพื่อมวลมนุษย Art for All ที่มีความเข้าใจในด้านค่ายด้านศิลปะ ด้านคนพิการ และด้านการจัดกิจกรรมค่าย เป็นพื้นฐานสำคัญจนสามารถเพื่อการขับเคลื่อนโครงการจัดค่ายศิลปะสำหรับเยาวชนพิการและไม่พิการครั้งแรกในประเทศไทย และได้ขยายเครือข่ายผู้จัดค่ายออกไปโดยการเปิดรับสมัครบุคคลที่มีจิตอาสาเป็นอาสาสมัครค่าย ซึ่งต้องผ่านการเข้าค่ายปฐมนิเทศก่อนจึงจะสามารถทำหน้าที่อาสาสมัครได้ แสดงให้เห็นว่าในการจัดกิจกรรมค่ายนั้น ผู้จัดค่ายจะต้องมีประสบการณ์หรือความเข้าใจพื้นฐานในหลักการของกิจกรรมค่ายให้ดีเสียก่อน ซึ่งกาญจนา แก้วเทพ (2552) ได้กล่าวถึงปรัชญาความเชื่อดังกล่าวจะเป็นเครื่องชี้นำแนวทางในการปฏิบัติของผู้ที่รับผิดชอบงานค่าย ไว้ดังนี้

- ความเชื่อที่ความมนุษย์เราทุกคนสามารถพัฒนาเปลี่ยนแปลงได้
- ความเชื่อที่ว่า วิธีการเปลี่ยนแปลงนั้นมีใช้การลงโทษ การควบคุม หรือการอบรมพรัสอน หากแต่เกิดจากการจัดกิจกรรมและสิ่งแวดล้อมให้
- ความเชื่อที่ว่า การเรียนรู้เป็นกลุ่มเป็นวิธีการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ
- ความเชื่อที่ว่า การมี “ผู้แนะแนวทาง” (mentor) ไม่ใช่ “ผู้พรัสอน” เป็นสิ่งสำคัญ และผู้แนะแนวทางนี้ควรผ่านการฝึกอบรมมา

จะเห็นได้ว่า การแนวทางการบริหารจัดการผู้ส่งสารในการจัดค่ายของค่ายศิลปะเพื่อมวลมนุษยชาติได้ช่วยจัดอุปสรรคด้านบุคลากรในการจัดกิจกรรม ตามที่วอห์น และ วินสโลว์ (Vaughan and Winslow, 1979 อ้างถึงใน ประพัฒน์ ลักษณะพิสุทธิ์, 2546: 75) ได้กล่าวถึงปัญหาสำคัญของการจัดกิจกรรมสำหรับคนพิการว่า ด้านผู้จัดและดำเนินการที่ไม่เพียงพอ เป็นปัญหาถึง ร้อยละ 40.7

2. การเลือกพื้นที่และช่วงเวลาในการจัดค่าย ค่ายศิลปะเพื่อมวลมนุษยชาติได้จัดขึ้นในช่วงวันหยุดติดต่อกัน 5 วัน ในจังหวัดใกล้กรุงเทพฯ เพื่อจัดข้อจำกัดด้านช่วงเวลาและระยะทาง ในฐานะช่องทางการสื่อสารของผู้เข้าร่วมกิจกรรมค่าย ตามที่วอห์น และ วินสโลว์ (Vaughan and Winslow, 1979 อ้างถึงใน ประพัฒน์ ลักษณะพิสุทธิ์, 2546: 75) กล่าวถึง ปัญหาสำคัญของการจัดกิจกรรมสำหรับคนพิการว่า ด้านการเดินทาง เป็นปัญหาถึงร้อยละ 78.9

นอกจากการเลือกสถานที่และช่วงเวลาจัดค่ายแล้วคณะทำงานค่ายยังมีกระบวนการปรับปรุงพื้นที่เพื่อให้เหมาะสมสำหรับเยาวชนพิการ เช่น การเตรียมทางลาดสำหรับเยาวชนที่ใช้วีลแชร์ หรือ การปฐมนิเทศนอกสถานที่เพื่อให้เยาวชนได้รู้จักพื้นที่โดยรอบค่าย โดยเฉพาะเยาวชนพิการทางสายตาที่ต้องมีผู้นำทาง ซึ่งกิจกรรมปฐมนิเทศนอกสถานที่นี้เป็นคุณลักษณะเฉพาะของการจัดค่ายสำหรับเยาวชนพิการที่แตกต่างจากการจัดค่ายทั่วไป เพื่อจัดข้อจำกัดด้านพื้นที่ในการจัดกิจกรรม ตามที่วอห์น และ วินสโลว์ (Vaughan and Winslow, 1979 อ้างถึงใน ประพัฒน์ ลักษณะพิสุทธิ์, 2546: 75) กล่าวถึง ปัญหาสำคัญของการจัดกิจกรรมสำหรับคนพิการว่า ด้านอุปสรรคที่เกี่ยวกับสถาปัตยกรรม (Architectural Barriers) เป็นปัญหา ร้อยละ 32

3. การเลือกและออกแบบเนื้อหากิจกรรมศิลปะและคุณธรรมสำหรับคนพิการและไม่พิการ เพื่อให้เป็นคนดี คนเก่งได้เช่นเดียวกัน จากการที่ศาสตราจารย์ ดร. ชาญญณรงค์ ได้ศึกษาในสาขาศิลปะมาตลอด โดยสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท สาขา ศิลปศึกษา จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปริญญาเอกด้านศิลปศึกษา จาก Illinois State University สหรัฐอเมริกา และทำงานด้านศิลปะทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะการจัดค่ายศิลปะสำหรับเยาวชนที่มีพรสวรรค์ ระดับอาชีวศึกษา มาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2535 ทำให้มีความศรัทธาเชื่อมั่นในธรรมชาติของศิลปะที่สร้างสรรค์โดยใช้ “จินตนาการในการก้าวข้ามขีดจำกัด” และในอีกทางหนึ่ง “ศิลปะก็เป็นสื่ออารมณ์ความรู้สึก” ที่เหมาะจะนำมาสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างคนพิการและคนไม่พิการ อย่างไรก็ตามในการเรียนรู้ศิลปะนั้น จำเป็นต้องใช้ประสาทสัมผัส ทั้ง 5 ในการรับรู้ภาพ เสียง สัมผัส ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคสำหรับบุคคลพิการที่ขาดอวัยวะรับ

สัมผัสบางประการไป เช่น ตาในการมองเห็น หูในการได้ยินเสียง มือสำหรับจับดินสอหรือพู่กันในการวาดรูป ดังนั้น ในการจัดกิจกรรมค่ายสำหรับเยาวชนที่พิการและไม่พิการ จึงใช้แนวทาง “5 คนรวมเป็น 1 อัจฉริยะ” เพื่อให้เยาวชนในกลุ่มได้เติมเต็มอวัยวะรับสัมผัสของเพื่อนที่ขาดหายไปในการร่วมกิจกรรมที่เรียกว่า “ศิลปะเพื่อมวลมนุษย หรือ Art for All”

สอดคล้องกับดร.ประสาร มาลากุล ณ ออยุธยา(2533) กล่าวว่า วัตถุประสงค์ในแง่ของการส่งเสริมพัฒนาการ คือ การส่งเสริมความเจริญงอกงามของเด็กทั้งทางร่างกาย สติปัญญา สังคม และ อารมณ์ นอกจากนี้ยังช่วยในบำบัดปัญหา โดยเฉพาะการช่วยขจัดความด้อย เมื่อเด็กเกิดความรู้สึกด้อย ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากความไม่สมปรารถนา การขาดความรู้สึกรับรู้ความฉลาด ความพิการหรือด้อยความสามารถบางอย่างความด้อยย่อมทำให้เด็กหมดความสุข เกิดความไม่สบายและความคับข้องใจ กิจกรรมทางศิลปะเป็นวิธีหนึ่งที่บรรเทาทุกข์ดังกล่าวได้ เช่น เด็กที่ฉลาดอาจไม่กล้าแสดงตัว อาจแสดงความรู้สึกนึกคิดและความต้องการของตนเองออกมาด้วยการวาดรูป ปั้น ระบายสี ฯลฯ และเมื่อผลงานของเขาได้รับความสนใจจากเพื่อนและครู เขาก็จะค่อยรู้สึกได้ว่าตัวเองมีความสำคัญ และกล้าแสดงตัวได้มากขึ้น หรือเด็กที่อ่อนแอ พิกัด แต่อยากเป็นคนแข็งแรงกล้าหาญ ก็อาจวาดรูป ปั้นรูป สมมติตัวเองเป็นซูเปอร์แมน ซึ่งก็นับว่าได้ระบายความต้องการไปได้บ้าง ด้วยวิธีที่ไม่ทำความเดือดร้อนให้คนอื่นแต่สร้างความสบายใจให้ตนเองได้

นอกเหนือจากการออกแบบเนื้อหากิจกรรมในด้านศิลปะแล้ว ค่ายศิลปะเพื่อมวลมนุษยยังเปรียบเสมือน “ห้องเรียนคุณธรรมที่ไม่ต้องมีคำบรรยาย” ซึ่งศาสตราจารย์ ดร.ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์ได้ กล่าวว่า “ค่ายศิลปะเพื่อนมวลมนุษยเปรียบเสมือนห้องเรียนคุณธรรมขนาดใหญ่ ที่หล่อหลอม กล่อมเกลาจิตใจ ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรม ผ่านกระบวนการเรียนรู้และสร้างสรรค์ทางศิลปะอย่างมีความสุข ซึ่งก็คือ การพัฒนาโดยใช้ “มนุษย์ต่างกระจกสะท้อนความคิดและจิตใจ” เพื่อให้รู้คุณค่าชีวิต เกิดภูมิคุ้มกันเป็น “วัคซีนชีวิต” จากการที่เยาวชนทั้งที่พิการและไม่พิการได้ตระหนักถึงคุณธรรมความเสียสละ ความไม่เห็นแก่ตัว ในการช่วยเหลือเพื่อนด้วยความเต็มใจ เช่น การช่วยเข็นรถวีลแชร์ การป้อนข้าว การอาบน้ำ ซึ่งในชีวิตประจำวันปกติสำหรับเยาวชนไม่มีโอกาสได้ทำแบบนี้ นอกจากการเรียนรู้คุณธรรมแล้วยังชนยังได้ฝึกสติ และสมาธิผ่านกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ในแต่ละวันด้วย อีกทั้งยังมีการจัดกิจกรรมทำบุญตักบาตรในโอกาสวันสำคัญทางศาสนา โดยเยาวชนทั้งที่พิการและไม่พิการได้มีโอกาสมาทำบุญร่วมกัน แสดงให้เห็นว่า ไม่ว่าเยาวชนพิการ หรือไม่พิการก็สามารถเป็นคนดี คนเก่งได้ ด้วยหัวใจที่ไม่พิการ

4. การใช้สื่อในการสื่อสารระหว่างคนพิการและไม่พิการแสดงให้เห็นว่าการสื่อสารต้องใช้สื่อมากกว่า 1 ประเภท ได้แก่ สื่อภาพ สื่อเสียง และสื่อวัตถุ เพื่อเติมเต็มอวัยวะรับสารที่ขาดหายไป

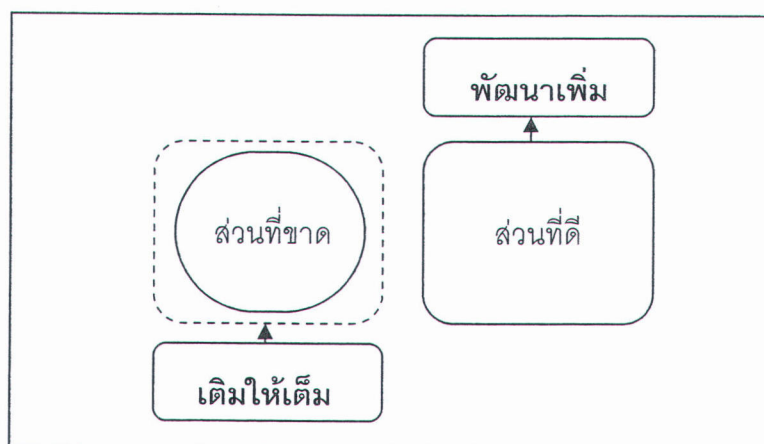
สำหรับเยาวชนที่พิการทางการได้ยิน ไม่สามารถได้ยินเสียงได้ มีการใช้สื่อภาพ ลามภาษา มือ และสื่อวัตถุที่เป็นลายลักษณ์อักษร ช่วยเติมเต็มประสาทสัมผัสทางการได้ยิน สอดคล้องกับ ประพัทธ์ ลักษณะพิสุทธ์ (2546) ที่กล่าวถึง คำแนะนำและเทคนิคการดำเนินการนันทนาการสำหรับคนพิการทางการได้ยิน การจัดกิจกรรมควรมีลามภาษามือ มีการจัดกิจกรรมหลากหลาย เพื่อดึงดูดความสนใจของเยาวชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของทิตวัจน์ ณรงค์แสง (2542) ที่พบว่าการสื่อสารกับคนหูหนวกโดยใช้ภาพ โดยเฉพาะกิจกรรมที่สามารถรับสารโดยใช้สายตา เช่น ละคร เป็นต้น และหากมีภาษามือประกอบจะช่วยให้คนหูหนวกมีความเข้าใจในเนื้อหาสาระได้ดียิ่งขึ้น โดยไม่ควรใช้คำบรรยายที่ยาวเกินไป เนื่องจากเป็นภาระในการอ่านของเยาวชนพิการ (ไวยวุฒิ วุฒิอรรถสาร, 2549)

ส่วนเยาวชนที่พิการทางการมองเห็น ไม่สามารถมองเห็นได้ มีการใช้สื่อเสียง และสื่อวัตถุที่เป็นอักษรเบรลล์ช่วยเติมเต็มประสาทสัมผัสทางการมองเห็น และใช้ป้ายพลาสติกเคลื่อนแข็ง อักษรเบรลล์แขวนคอสำหรับสื่อสารกับเยาวชนหู สอดคล้องกับการศึกษาของ ศศิโลฬี (2542) ว่าการเปิดรับสื่อของคนตาบอดจะให้ความสำคัญกับการรับฟังเสียงมากที่สุด ดังนั้นในการสื่อสารผู้ส่งสารควรมีการบรรยายรายละเอียดหรือภาพประกอบด้วย และนอกจากนี้ในการใช้สื่อที่พิมพ์เป็นอักษรเบรลล์ซึ่งเป็นตัวนูนควรพิจารณาถึงคุณภาพของวัสดุที่ใช้เพื่อไม่ให้ความนูนของอักษรเบรลล์หายไป เนื่องจากคนตาบอดต้องใช้ในการสัมผัสในการอ่าน และสอดคล้องกับ ประพัทธ์ ลักษณะพิสุทธ์ (2546) กล่าวถึงคำแนะนำและเทคนิคการดำเนินการนันทนาการสำหรับคนพิการทางสายตาแสดงให้เห็นว่า ควรมีการออกแบบกิจกรรมให้ได้ใช้ทุกสัมผัส

ในกรณีของเยาวชนที่มองเห็นได้ เช่น เยาวชนหู เยาวชนปัญญา และเยาวชนไม่พิการ สื่อภาพ สื่อเสียงและสื่อวัตถุที่เป็นทั้งลายลักษณ์อักษร เช่น ตารางกิจกรรม ลีเลื้อ หรือป้ายชื่อ ช่วยให้คนไม่พิการทำงานได้สะดวก ดังนั้น ในการจัดค่ายที่มีทั้งสมาชิกค่ายที่พิการและไม่พิการจึงต้องการการใช้สื่อครบทุกประเภท ได้แก่ สื่อภาพ สื่อเสียง สื่อวัตถุที่บ่งบอกสี บอกรายละเอียด เพื่อขยายผัสสะของสมาชิกค่ายทั้งที่พิการและไม่พิการ สอดคล้องกับประพัทธ์ ลักษณะพิสุทธ์ (2546) กล่าวถึงคำแนะนำและเทคนิคการดำเนินการนันทนาการสำหรับคนพิการที่มีความพิการทางสติปัญญา แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการออกแบบกิจกรรม ที่มีตัวอย่างการสาธิตและกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม มีการให้ช่วยเหลือกันเป็นกลุ่ม และเยาวชนสามารถทำเองได้โดยไม่เป็นอันตราย

ส่วนเยาวชนพิการทางการเคลื่อนไหวนั้น จะให้ความสำคัญของพื้นที่ เช่น ทางลาดเอียง หรือทางเชื่อมต่อ สอดคล้องกับ Faith Evans and Jane Pamberton (2007) กล่าวถึง การจัดสภาพแวดล้อมในค่ายที่เหมาะสมสำหรับคนพิการ ต้องคำนึงถึงลักษณะรายละเอียดของ องค์ประกอบเบื้องต้นให้คนพิการ สามารถใช้สถานที่ได้อย่างเหมาะสม องค์ประกอบเหล่านี้ได้แก่ ช่องทางสัญจร ทางเข้าและประตู บันได ทางลาด และป้าย เป็นต้น ส่วนที่สองเป็นการเสนอแนวทางการออกแบบพื้นที่ใช้งานพื้นฐานซึ่งเกี่ยวข้อง ทางด้านขนาด และลักษณะพื้นที่ รวมทั้งการจัดวางเครื่องเรือนในพื้นที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ ห้องสุขา ห้องอาบน้ำ ห้องพัก พื้นที่ทำงาน และพื้นที่ทานอาหาร เป็นต้น สอดคล้องกับประพัทธ์ ลักษณะพิสุทธิ์ (2546) กล่าวถึงคำแนะนำและเทคนิคการดำเนินการนันทนาการสำหรับคนพิการทางการเคลื่อนไหว แสดงให้เห็นว่า การจัดสถานที่และสภาพแวดล้อมในค่ายต้องคำนึงถึงการเคลื่อนไหวของเยาวชนโดยใช้รหัสวีลแชร์ด้วย

จากแนวทางการใช้สื่อดังกล่าวได้ขจัดอุปสรรคด้านการสื่อสารในกรณีที่มีการจัดค่าย สำหรับคนพิการและคนไม่พิการ ตามที่วอห์น และ วินสโลว์ได้กล่าวไว้ (Vaughan and Winslow, 1979 อ้างถึงใน ประพัทธ์ ลักษณะพิสุทธิ์, 2546: 75) โดยใช้วิธีการ สร้างกิจกรรม Art for All ให้ทุกคนมีส่วนร่วมได้ จากจัดกิจกรรมโดยยึดหลัก“ห้าคนรวมเป็น 1 อัจฉริยะ” และให้สมาชิกค่ายได้เรียนรู้การ “ก้าวข้ามขีดจำกัด”ของตนเองได้ แสดงให้เห็นว่า การจัดกิจกรรมค่ายศิลปะเพื่อมวลมนุษย Art for All มีมุมมองในการจัดกิจกรรมสำหรับคนพิการและคนไม่พิการใน 2 ด้าน คือ 1) การพัฒนาศักยภาพที่มีอยู่ ตัวอย่างเช่น คนพิการที่ขาดแขนขา สามารถใช้ปากวาดรูปได้ คนพิการที่ไม่ได้ยินเสียงแต่สามารถใช้มือสร้างสรรคงานศิลปะได้ เป็นต้น และ 2) การเสริมเติมเต็มในส่วนที่ขาดหายไป ตัวอย่างเช่น คนพิการที่มองไม่เห็น แต่สามารถวาดรูประบายสี ตามแนวคิด 5 คนเป็น หนึ่งอัจฉริยะได้ โดยเสนอความคิดเห็นผ่านเพื่อนไม่พิการ เป็นต้น แสดงได้ดังแผนภาพ

ภาพที่ 6.4 แนวคิดการเติมเต็มและการพัฒนาเพิ่ม

สอดคล้องกับ ข้อเสนอของ เจมส์ เอฟ เมอร์ฟี (James F. Murphy, 1980 , อ้างใน ประพัฒน์ ลักษณะพิสุทธิ, 2546 : 74 - 75) ที่กล่าวถึงเป้าหมายทั่วไปของการให้บริการด้านการใช้เวลารว่างภายใต้กรอบของความเป็นมนุษย์ (Humanistic Framework) คือ

1) ต้องทำให้มีความเป็นไปได้ผ่านเหตุการณ์หรือชุดของประสบการณ์ ทำให้มนุษย์มีโอกาสดูแลตนเองและผู้อื่นจะช่วยให้อุทิศตนและพัฒนาก้าวไปอย่างสง่างามและอย่างมีคุณค่าในตนเองและพัฒนาสมรรถภาพของแต่ละคนอย่างเต็มที่ที่สุด

2) จัดตั้งกีดขวางที่จะขัดขวางหน่วงเหนี่ยวหรือมีข้อห้ามที่จะทำให้พวกเขาไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการและการใช้เวลาว่าง ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเชื้อชาติ ร่างกาย และสังคม หรืออันเนื่องมาจากความแตกต่างทางเพศ

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ อัฐมา โกคาพานิชวงศ์ (2549) ที่ได้ให้ข้อเสนอในการต่อรองความหมายจากความพิการ การต่อสู้เพื่อยืนยันความเป็นตัวตน อัตลักษณ์ การต่อรองทางสังคม เพื่อมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบชีวิต การสร้างและแบ่งปันความรู้ในการฟื้นฟูสมรรถภาพในฐานะของ subject ในกระบวนการรักษาฟื้นฟู ตลอดจนการเรียนรู้วิธีการดำรงตนท่ามกลางสังคมที่แบ่งขั้วระหว่างความเป็น "ปกติ" และ "พิการ" โดยการต่อสู้ต่อรอง 1 ใน 5 ลักษณะ คือ การนิยามความพิการเป็น "ความแตกต่าง" ที่ทดแทนได้โดยใช้ผัสสะที่แตกต่าง

5.การคัดเลือกผู้รับสาร (Receiver) คณะทำงานค่ายให้ความสำคัญกับความหลากหลายของผู้ร่วมค่ายในแง่ประเภทความพิการ เพศ และภูมิภาค โดยคณะทำงานได้มีการจัดหลักสูตรผู้ร่วมค่ายอย่างเป็นระบบ ซึ่งช่วยจัดอุปสรรคด้านการจัดการผู้ร่วมค่าย ตามที่วอห์น และ วินสโลว์ (Vaughan and Winslow, 1979 อ้างถึงใน ประพัฒน์ ลักษณะพิสุทธิ, 2546: 75) ได้กล่าวถึงปัญหาลำคัญของการจัดกิจกรรมสำหรับคนพิการว่า ด้านการระบุความเป็นสมาชิก (Identification of members) ของประชากรกลุ่มพิเศษ เป็นปัญหาถึง ร้อยละ 45.2%

นอกจากนี้ยังมีการจัดหลักสูตรสำหรับครูและผู้ปกครอง ในฐานะที่เป็นกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับเยาวชนมากที่สุด ซึ่งกาญจนา แก้วเทพ (2552) ยังได้กล่าวถึงตัวอย่างจากประสบการณ์ของโครงการการสื่อสารสุขภาพพบว่า จำเป็นต้องขยาย "หน่วยของการวางแผน" ให้กว้างขวางออกไปตามสภาพความเป็นจริงและเป้าหมายของโครงการ กล่าวคือ ถึงแม้กิจกรรมจัดค่ายจะมีกลุ่มเป้าหมายหลักอยู่ที่เด็กและเยาวชน แต่ทางโครงการก็เรียนรู้ว่า หากต้องการให้ประสิทธิผลที่เกิดจากการเข้าค่ายของเด็กมีความยั่งยืนต่อไปในอนาคต ก็จำเป็นต้องระดมความร่วมมือจาก

กลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับเด็ก (stakeholder) ไม่ว่าจะเป็นครู/โรงเรียน ครอบครัว ชุมชน องค์การปกครองท้องถิ่น วัด สถานีนามัย ฯลฯ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมค่ายด้วย

แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับข้อสรุปจากงานวิจัยหลายชิ้น ตัวอย่างเช่น

แววดาว ทองเจิม (2540) ศึกษาการมองตนเองและและโลกทัศน์ของเด็กตาบอด กรณีเด็กในโรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพมหานคร ศึกษาจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 56 คน ตลอดจนครูพี่เลี้ยงและบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยใช้แบบสัมภาษณ์ การสังเกตและบันทึกภาพถ่าย รวมทั้งการศึกษาเจาะลึกเฉพาะกรณีอีก 5 คน ผลการศึกษาพบว่า การมองตนเองของเด็กที่อยู่กับพ่อแม่ทุกคนคิดว่าคนในครอบครัวจะดูแลเอาใจใส่ตนอย่างดี เด็กที่อยู่กับญาติมองว่าความสุขในครอบครัวน้อยกว่าเด็กที่อยู่กับพ่อแม่ แต่เด็กก็จะพยายามปรับตัวได้

นอกจากทัศนคติของผู้ปกครองในอดีตแล้ว งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนร่วมในสังคมไทย ซึ่งมีครูเป็นบุคคลสำคัญ ในการจัดการเรียนการสอนหลายชิ้น ยังพบว่า อุปสรรคสำคัญประการหนึ่ง คือ ครูผู้สอนขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับนักเรียนพิการ ตัวอย่างเช่น

สุชาดา ชัยวรศิลป์ (2541) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการปรับตัวของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินที่เรียนร่วมกับนักเรียนทั่วไป ในสังกัดสำนักงานประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ในปีการศึกษา 2539 ผลการศึกษาจากครูประจำชั้น พบว่าครูประจำชั้น มีอายุตั้งแต่ 36 ปี ขึ้นไป ส่วนมากมีปัญหาเกี่ยวกับการขาดความรู้ในการสอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินและมีความคิดเห็นว่านักเรียนมีความบกพร่องทางการได้ยินมีปัญหาต่างๆ

จากงานวิจัยข้างต้นแสดงให้เห็นถึงปัญหาด้านความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติของบุคคลใกล้ตัวคนพิการที่เป็นอุปสรรคต่อการใช้ชีวิตของคนพิการ เช่นเดียวกันกับที่งานวิจัยเกี่ยวกับคนพิการหลายชิ้นได้ให้ข้อเสนอไว้ว่า การพัฒนาคนพิการต้องเริ่มจากทัศนคติและความเข้าใจที่ถูกต้องของบุคคลในครอบครัว ดังนี้

ภัทราพร อ่อนใสว (2547) เสนอยุทธศาสตร์ในการเคลื่อนไหวในการสร้างพลังศักยภาพของสตรี ระดับปัจเจกบุคคล ยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวด้านทัศนคติ ได้เสนอแนวทาง ในการพัฒนาศักยภาพของสตรีพิการต้องควบคู่ไปกับการพัฒนาทัศนคติของคนในครอบครัวและสังคม การพัฒนาทัศนคติของคนในสังคมทำได้จากการเผยแพร่ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการให้กว้างขวาง การเปลี่ยนทัศนคติแบบ “เวทนานิยม” เป็น “ศักยภาพนิยม”

จากแนวทางของงานวิจัยดังกล่าว ได้สนับสนุนแนวคิดในการจัดหลักสูตรครูผู้ปกครองในค่ายศิลปะเพื่อมวลมนุษย Art for All ซึ่งมีกลุ่มครูและผู้ปกครองจากทุกภูมิภาคเข้าร่วมในแต่ละปีประมาณ 30 – 50 คน สำหรับกิจกรรมที่เข้าร่วมจะเป็นในรูปแบบฐานกิจกรรมเหมือนกับเยาวชนแต่วิทยากรจะมีการปรับเนื้อหาในแง่มุมของการนำไปใช้ในการเรียนการสอน และการดูแลเยาวชนพิการ ซึ่งนอกจากการจัดกิจกรรมจะช่วยให้ความรู้แก่ครูผู้ปกครองแล้ว ยังช่วยสร้างเครือข่ายครูผู้ปกครอง ซึ่งเป็นประโยชน์ทั้งในด้านการเข้าถึงข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆสำหรับเยาวชนพิการ และช่วยให้ผู้ปกครองลดความเครียดในการปรับตัวเพื่อดูแลบุตรหลานที่พิการด้วย

สอดคล้องกับศศิธร แก้วนพรัตน์ (2541) ที่ศึกษาการสนับสนุนทางสังคมจากเครือข่ายทางสังคมที่มีผลต่อความเครียดของ บิดามารดาเด็กออทิสติกของศูนย์สุขวิทยาจิต พบว่าการสนับสนุนทางสังคม ด้านอารมณ์ ด้านข้อมูลข่าวสาร และด้านบริการจากเครือข่ายทางสังคมที่บิดามารดาเด็กออทิสติกได้รับมีผลในเชิงบวกต่อความเครียด โดยทำให้ความวิตกกังวลลดลง เกิดความเข้มแข็ง และปรับตัวต่อปัญหาที่เผชิญอยู่บิดามารดาของเด็กออทิสติกจึงมีความเครียดอยู่ในระดับน้อย

6. การประเมินผลการจัดกิจกรรมค่าย มีทั้งการประเมินผลโดยคณะทำงานค่าย ซึ่งเป็นองค์ประกอบด้านผลจากกระบวนการสื่อสาร (Effect) และการประกันคุณภาพการจัดค่าย ปฏิบัติตอบกลับจากกระบวนการสื่อสาร (feedback) ซึ่งคณะทำงานค่ายสามารถเรียนรู้เงื่อนไขการใช้สื่อกิจกรรมค่ายได้จากนำผลการประเมินที่ได้ไปปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดการพัฒนาการจัดกิจกรรมค่าย

สอดคล้องกับกาญจนา แก้วเทพ (2552) ที่กล่าวไว้ว่า ถึงแม้สื่อกิจกรรมค่ายจะมีศักยภาพสูงในการใช้ แต่ด้วย “ธรรมชาติเฉพาะตัว” ของสื่อกิจกรรมค่ายว่า มีสื่อที่สามารถดำเนินงานได้ตามยถากรรมและศักยภาพของสื่อประเภทนี้จะสามารถแสดงออกได้ก็ต่อเมื่อ “รู้จักวิธีใช้และใช้ตามกรรมวิธีหรือเงื่อนไขเบื้องต้นของสื่อ” เท่านั้น (Basic requirement)

จากแนวทางการบริหารองค์ประกอบต่างๆในการจัดค่าย แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการบริหารจัดการองค์ประกอบด้าน ผู้ส่งสาร ผู้รับสาร สาร สื่อ ในการจัดกิจกรรมค่าย ซึ่งสนับสนุนแนวทางการเรียนรู้ร่วมระหว่างเยาวชนพิการและไม่พิการ โดยต้องมีการบริหารจัดการที่ดีสอดคล้องกับงานวิจัยด้านการจัดการเรียนรู้ร่วมระหว่างคนพิการดังนี้

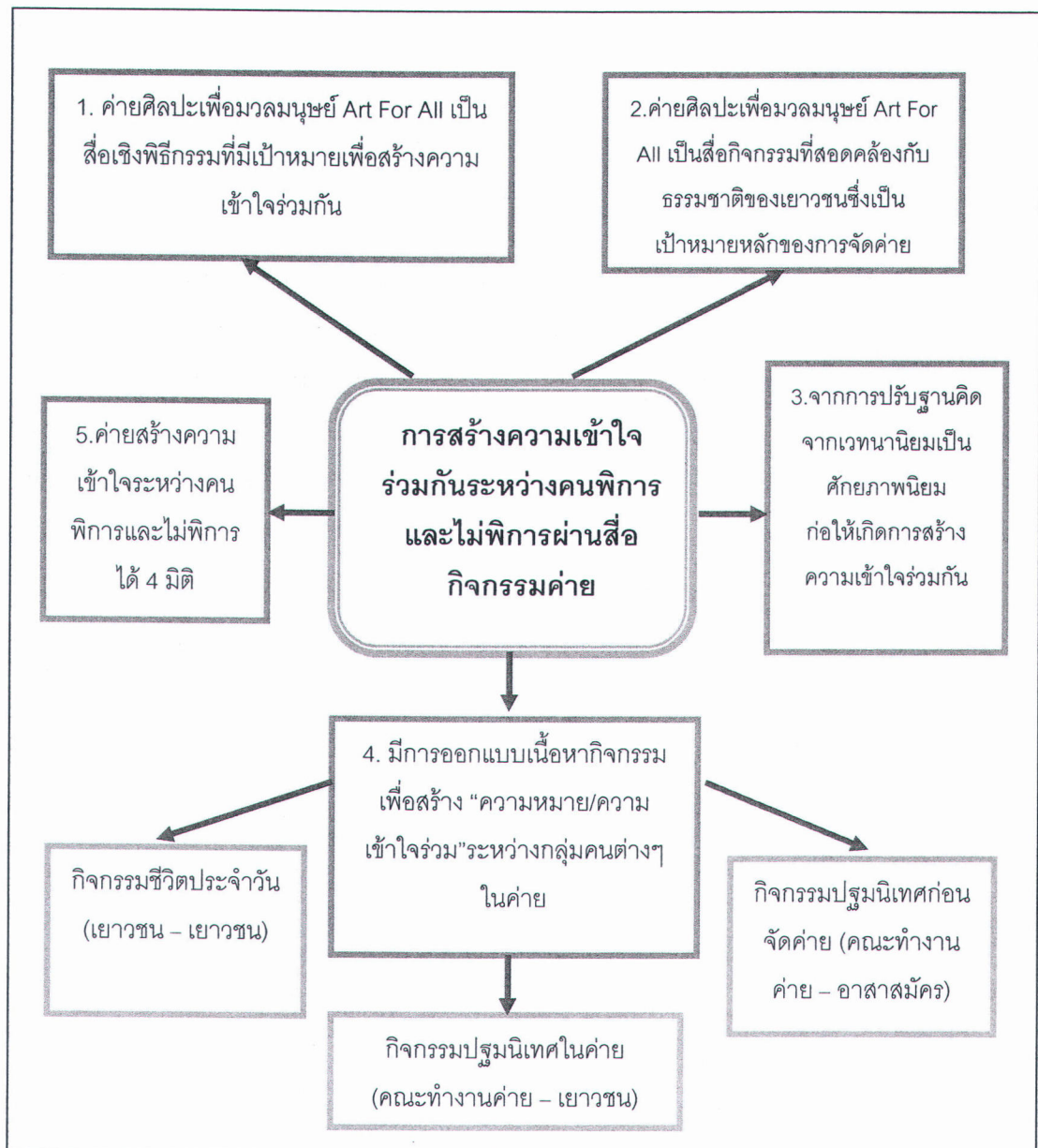
สารินี เกษมสันต์ ณ อยุธยา (2548) สรุปไว้ว่า การจัดการเรียนร่วมในวิชาศิลปะควรให้ความสำคัญกับเนื้อหา และสื่อการสอน รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมที่ให้ผู้เรียนสามารถมีส่วนร่วมได้ รวมถึงครูผู้สอนควรมีวุฒิทางการศึกษาด้านศิลปะหรือการศึกษาพิเศษด้วย

จิตติมา อิ่มอุดม (2543) การให้เด็กพิเศษได้เรียนร่วมกับเด็กปกติให้ได้มากที่สุด ทำให้เด็กทั้งสองกลุ่มได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน แต่อย่างไรก็ตามในการจัดการเรียนการสอนนั้นต้องขึ้นอยู่กับเงื่อนไขด้านงบประมาณ และจำนวนผู้เรียน และการบริหารจัดการที่ดีด้วย

อานนท์ ตั้งพิทักษ์ไกร (2544) แสดงให้เห็นปัจจัยที่สำคัญต่อการจัดการเรียนร่วม คือ การอบรมให้ความรู้ครูผู้สอนนักเรียนด้านการศึกษาพิเศษ รวมถึงงบประมาณที่ใช้ในการจัดการอุปกรณ์

สุพันธุ์วดี ไวยรูป (2540) แสดงให้เห็นว่า เยาวชนพิการและไม่พิการสามารถเรียนรู้ร่วมกันได้ โดยมีการปรับสื่อ ตำแหน่งที่นั่งของเด็ก ตลอดจนการใช้เทคนิควิธีต่างๆ เพื่อทดแทนการมองเห็นของเด็ก และเด็กทั้งสองกลุ่มควรได้รับการเตรียมพร้อมมีการเตรียมพร้อมให้เข้าใจธรรมชาติของเพื่อนที่พิการและไม่พิการ อีกทั้งครูผู้สอนเองก็ควรความรู้ความสามารถในการส่งเสริม การเรียนรู้ของเด็กทั้ง 2 กลุ่มในชั้นเรียนร่วม

ประเด็นที่ 2 การสื่อสารผ่านสื่อกิจกรรมค่ายศิลปะเพื่อมวลมนุษย Art for All ก่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันระหว่างคนพิการและไม่พิการได้

ภาพที่ 6.5 การสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างคนพิการและไม่พิการผ่านสื่อกิจกรรมค่าย

จากแผนภาพแสดงคุณลักษณะที่สำคัญของค่ายศิลปะเพื่อมวลมนุษย Art for All ในฐานะเป็นสื่อกิจกรรมค่ายสำหรับเยาวชนพิการและไม่พิการ สามารถอภิปรายเหตุผลสนับสนุนประเด็นดังกล่าวได้ ดังต่อไปนี้

- (1) สื่อกิจกรรมค่ายศิลปะเพื่อมวลมนุษย เป็นการสื่อสารตามแบบจำลองเชิงพิธีกรรมซึ่งมีเป้าหมายเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน สอดคล้องกับกาญจนา แก้วเทพ (2552)

ที่เปรียบเทียบคุณลักษณะของการสื่อสารเชิงพิธีกรรม กับคุณลักษณะของสื่อกิจกรรมค่ายได้ดังต่อไปนี้

คุณลักษณะของการสื่อสารเชิงพิธีกรรม	คุณลักษณะสื่อกิจกรรมค่าย	คุณลักษณะของค่ายศิลปะเพื่อมวลมนุษย Art for All
1. เป็นรูปแบบของวัตรปฏิบัติที่แยกตัวและแตกต่างออกไปจากกิจกรรมปกติในชีวิตประจำวัน	1. กิจกรรมในค่ายจะเป็นกิจกรรมที่แตกต่างจากการใช้ชีวิตประจำวัน และการไปค่ายจะแยกออกไปจากชีวิตประจำวัน	การจัดค่ายโดยให้คนพิการหู ตา บัญญา และแขนขา และคนไม่พิการมาใช้ชีวิตร่วมกัน เป็นประสบการณ์ที่ต่างออกไปจากชีวิตประจำวันของผู้ร่วมค่ายทุกคน
2. การลงมือทำกิจกรรมจะมีแบบแผน/ขั้นตอนที่ค่อนข้างแน่นอน/เป็นทางการ (formalized)	2. การใช้ชีวิตในค่ายจะถูกกำหนดจังหวะชีวิตที่แน่นอน (มีตารางกิจกรรม)	มีการกำหนดกิจกรรมประจำวัน และตารางเวลาในแต่ละวันที่อยู่ในค่ายตั้งแต่ 6.00 น. -22.00 น.
4. กิจกรรมส่วนใหญ่มักเกี่ยวเนื่องกับการใช้อารมณ์ความรู้สึก (sensational)	4. กิจกรรมค่ายจะสร้างอารมณ์ความรู้สึกแบบต่างๆ เช่น ผจญภัย ตื่นเต้น สนุกสนาน การใช้ความพยายาม ดีใจ เสียใจ ฯลฯ	มีการออกแบบกิจกรรมให้ทุกคนพิการได้เรียนรู้ร่วมกัน โดยใช้หลักการ 5 คนรวมเป็นหนึ่งอัจฉริยะ ให้ทุกคนได้ก้าวข้ามขีดจำกัดของตนเอง
5. มีการกำหนดตัวบุคคล บทบาท เวลา สถานที่ กิจกรรมที่จะทำอย่างแน่นอน	5. สื่อค่ายมีการวางแผนและแบ่งบทบาทกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องไว้อย่างแน่นอน	มีการกำหนดรายชื่อบุคคลในแต่ฝ่ายหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ และผู้ดูแล หรือผู้ที่สามารถติดต่อได้ในกรณีที่เกิดปัญหาในการทำงานไว้อย่างชัดเจน
6. เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าอันลึกซึ้ง บางอย่างที่จะสัมผัสได้ยากในชีวิตประจำวัน เช่น ความเสียสละ ความกล้าหาญ ความสามัคคีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน	6. กิจกรรมต่างๆภายในค่าย รวมทั้งการสร้างบรรยากาศ มักจะโน้มนำไปสู่การกระตุ้นให้บุคคลได้แสดงคุณค่าอันลึกซึ้งออกมา	- เน้นการสร้างบรรยากาศของการเป็น"ห้องเรียนธรรมชาติ" - มีการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ภาคกลางคืน ที่ทุกคนได้มีส่วนร่วมและซาบซึ้งในกิจกรรมที่ถ่ายทอดความรัก ความสามัคคี ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ทำให้รู้สึกว่าคุณพิการหรือไม่พิการก็มีคุณค่าเช่นเดียวกัน

(2) ค่ายศิลปะเพื่อมวลมนุษยเป็นสื่อกิจกรรมที่สอดคล้องกับธรรมชาติของเยาวชนซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของการจัดค่าย

เมื่อผู้วิจัยได้นำข้อสรุปของกาญจนา แก้วเทพ (2552) เกี่ยวกับสื่อกิจกรรมค่ายที่เหมาะสมกับธรรมชาติของเด็กและเยาวชน ซึ่งสามารถแสดงเปรียบเทียบกับกิจกรรมของ Art for All ได้ดังต่อไปนี้

คุณลักษณะของสื่อกิจกรรมค่ายกับธรรมชาติเยาวชน (กาญจนา แก้วเทพ, 2552)	ตัวอย่างของ Art for All
1) ธรรมชาติของสื่อกิจกรรมค่ายที่เน้นความสนุกสนานเป็นพื้นฐาน	Art for All มีการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ และทุกกิจกรรมมีเพลงเป็นสื่อพิเศษ
2) กิจกรรมหรือค่ายนั้นเป็นกิจกรรมที่แยกออกไป และแตกต่างจากกิจกรรมที่เคยทำในชีวิตประจำวัน	Art for All มีตารางเวลาและการจัดกิจกรรม ตั้งแต่ 6.00 – 22.00 น. ที่ทุกคนต้องทำเหมือนกันทุกๆวันที่อยู่ในค่าย
3) สื่อกิจกรรมค่ายนั้นมีลักษณะเป็นกิจกรรมที่ขยาย/ท่องเที่ยวในโลกกว้างให้แก่เด็ก/เยาวชน	Art for All เป็นการนำเยาวชนพิการและไม่พิการมาใช้ชีวิตร่วมกัน ซึ่งแตกต่างจากการใช้ชีวิตปกติทั่วไป
4) สื่อกิจกรรมค่ายช่วยขยายแวดวงกลุ่มสังคม/กลุ่มเพื่อนให้กับเด็ก	ค่ายศิลปะเพื่อมวลมนุษยทำให้เยาวชนพิการได้มาเจอเพื่อน ครูและวิทยากร ที่พิการและไม่พิการ รวมทั้งศิลปินแห่งชาติ
5) สื่อค่ายเป็นภาพจำลองโลกใบเล็กๆของสังคมที่เป็นจริง	ค่ายมีกฎระเบียบของการอยู่ร่วมกัน ให้เยาวชนได้ปฏิบัติตาม เช่นเดียวกับการที่เป็นสมาชิกของสังคม
6) สื่อกิจกรรมค่ายเป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ค้นพบความสนใจและความสามารถของตนเอง	ค่ายมีการเรียนรู้ศิลปะ ดนตรี วรรณศิลป์ในรูปแบบที่หลากหลายโดยให้เยาวชนได้มีโอกาสทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง
7) สื่อกิจกรรมค่ายเป็นรูปแบบที่เป็นรูปธรรมที่สุดของแนวคิด“สาระบันเทิง”	ค่ายให้เยาวชนได้เรียนรู้พร้อมกับความสนุกสนานเป็นพื้นฐานในทุกๆกิจกรรม

นอกเหนือจากกิจกรรมค่ายที่เหมาะสมสำหรับเยาวชนแล้ว ผู้วิจัยยังพบว่า ค่ายก็เป็นกิจกรรมที่ผู้ใหญ่ เช่น ครู และผู้ปกครอง รวมทั้งบุคคลที่สนใจทั่วไปสามารถมีส่วนร่วมได้ด้วย ดังเช่นที่ ค่าย

ศิลปะเพื่อมวลมนุษยชาติ ได้จัดกิจกรรมสำหรับครูผู้ปกครองให้ร่วมกิจกรรมฐานการเรียนรู้เช่นเดียวกับเยาวชน หรือ การจัดให้ผู้เยี่ยมชมค่ายได้ร่วมสังเกตกิจกรรมการเรียนการสอน หรือ ร่วมกิจกรรมการสัมมนาในค่าย เป็นต้น

(3) จากการปรับฐานคิดจากเวทนานิยมเป็นศักยภาพนิยม ก่อให้เกิดการสร้าง ความเข้าใจร่วมกัน

สำหรับการสื่อสารระหว่างคนพิการและไม่พิการผ่านสื่อกิจกรรมค่ายศิลปะเพื่อมวลมนุษยชาติ Art For All ได้กำหนดเนื้อหาสาระในการสื่อสาร คือ การสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างคนพิการและไม่พิการ บนพื้นฐานความคิดความเชื่อที่ว่า ค่ายนี้เป็นค่ายสร้างคนดี ไม่ว่าคนพิการหรือไม่พิการ ก็สามารถเป็นคนดีและคนเก่งได้เช่นเดียวกัน อีกทั้งยังมีปรัชญา “ก้าวข้ามขีดจำกัด” ที่ให้คนพิการและไม่พิการ ได้ข้ามผ่านอุปสรรคข้อจำกัดต่างๆด้วยตนเองมากกว่ารอความช่วยเหลือ รวมทั้งแนวคิดในการทำงานร่วมกับคนพิการ มีใช้ทำงานเพื่อคนพิการ ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ผู้ร่วมกิจกรรมค่ายโดยเฉพาะคนไม่พิการมีมุมมองตามทางดังกล่าว ตัวอย่างเช่น

“...สิ่งที่เยาวชนทำพิสูจน์ได้ว่าเยาวชนพิการมีใช้บุคคลที่เราต้องให้ความเห็นใจเนื่องจากศักยภาพและความพยายามในการสร้างสรรค์ผลงาน มีคุณภาพสูงจนต้องชมเชย...” (จักรพันธ์ ธนธีรานนท์, วิทยากร, สัมภาษณ์, กรกฎาคม, 2552)

“...ถ้าออกจากค่ายนี้คิดเหมือนกันไหมคะ ว่ามุมมองที่เรามองคนพิการของจะต่างไป เราเพิ่งมาค่ายนี้เป็นครั้งแรก อย่างเมื่อก่อนมองคนพิการก็จะสงสาร แต่จะเราไม่เข้าใจเค้า แต่ตอนนี้เหมือนเราเข้าใจเค้ามากขึ้น ในฐานะเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน...” (อาจารย์โรงเรียนวัดมงกุฎกษัตริย์, สัมภาษณ์, กรกฎาคม, 2552)

ข้อสรุปดังกล่าวสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของงานวิจัยด้านคนพิการหลายชิ้นด้วยกัน ได้แก่

ทวี เชื้อสุวรรณทวี และคณะ (2551: 75 - 78) ได้นำเสนอการจัดแบ่งประเภทการช่วยเหลือและบริการคนพิการการสงเคราะห์ หรือการประชาสงเคราะห์ (Public Assistance) หมายถึง การบริการช่วยเหลือคนพิการแบบชั่วคราว เป็นการแก้ไขเฉพาะหน้า คนพิการมีฐานะเป็น

ผู้ขอรับบริการการช่วยเหลือหรือฐานะต่ำกว่าผู้ให้และมักเป็นการดำเนินงานบนฐานคิดปรัชญาการทำบุญกุศล เป็นการแบ่งปันของผู้มีจิตเมตตาสงสาร การทำบุญกุศลต่อคนพิการ (Philanthropy and Charity Basis) เป็นหลัก เช่น การบริจาคหรือการให้เงิน อาหารแห้ง ผ้าห่ม สิ่งของ รวมทั้งการให้เบี้ยยังชีพคนพิการ แม้จะดูเหมือนเป็นสวัสดิการ แต่ก็เป็นภาระของรัฐต่อคนพิการเป็นต้น แม้ว่าจะมีการให้เหตุผลว่าเป็นเพราะในสภาพความเป็นจริงคนพิการส่วนใหญ่มีฐานะยากจน มีความพิการรุนแรง ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ แต่แท้จริงการช่วยเหลือบริการประเภทนี้มักมีรากเหง้าเกิดจากฐานคิดความเชื่อ ค่านิยมของสังคมหรือชนเผ่าที่มีต่อคนพิการ ว่ามีความแตกต่างจากคนปกติทั่วไปจึงมีข้อเสนอให้ปรับเปลี่ยนไปสู่ การเสริมพลังอำนาจ (Empowerment) หมายถึง การมีส่วนร่วม การควบคุม การมีอำนาจในการตัดสินใจ การกำหนดทางเลือก และทรัพยากรให้แก่ตนเองของคนพิการ (Nosek,1992; Gutierrez,Parsons and Cox,1998;Wils,2001) โดยมีเป้าหมายเพื่อการจัดสรรอำนาจและการเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจเสียใหม่ เป็นกระบวนการเปลี่ยนผ่าน (Transformation) ของบุคคลและสังคม การเปลี่ยนแปลงสำนักสาธารณะและการบรรลุความต้องการของมนุษย์ และการนำไปสู่การปลดปล่อย (Emancipatory) ปราศจากการกดทับ กดขี่ ซึ่งการบริการแบบนี้มีฐานคิดปรัชญา เป็นแบบแผนทางสังคม (Social Model) เน้นความเท่าเทียมในศักดิ์ศรี สิทธิมนุษยชน สิทธิพลเมือง

สอดคล้องกับ ภัทรพร อ่อนไสว (2547) เสนอยุทธศาสตร์ในการเคลื่อนไหวในการสร้างพลังศักยภาพของสตรี ระดับปัจเจกบุคคล เน้นให้สตรีพิการต้องเป็นคนกล้าคิด กล้าพูด กล้าทำ กล้าแสดงออก ถึงความรู้สึกภายในของตนเอง ฝึกการเป็นผู้ส่งเสียงสะท้อนให้สังคมรับทราบถึงสภาพปัญหาและความต้องการเพื่อถ่ายทอดพลังศักยภาพที่มีอยู่ภายในและฟังตนเองก่อนให้สังคมเห็นความสามารถของคนพิการให้มากที่สุด หากทำไม่ได้จริงๆจึงจะขอความช่วยเหลือ ซึ่งได้ข้อสรุปว่า การสร้างพลังศักยภาพของสตรีพิการ เริ่มต้นจากระดับปัจเจกบุคคลก่อนจึงจะไปสู่บุคคลอื่นได้

ทั้งนี้ ในการพัฒนาศักยภาพของสตรีพิการต้องควบคู่ไปกับการพัฒนาทัศนคติของคนในครอบครัวและสังคม การพัฒนาทัศนคติของคนในสังคมทำได้จากการเผยแพร่ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการให้กว้างขวาง การเปลี่ยนทัศนคติแบบ “เวทนานิยม” เป็น “ศักยภาพนิยม”นอกจากนี้ในข้อเสนอแนะต่อ คนพิการ ผู้ทำงานเกี่ยวข้องกับคนพิการและสังคม ของ อรุณา โภคาพานิช วงษ์ (2549) ได้เสนอแนะเชิงแนวคิด คือ สร้างวาทกรรมหรือความรู้ชุดใหม่ต่ออัตลักษณ์ความพิการที่อยู่บนพื้นฐานของการเชิดชูคุณค่า การเปลี่ยนมุมมองจากความเปี่ยงเบนพิการ มาสู่เชิงสร้างสรรค์ ปฏิเสธการมองคนพิการแบบเดิมๆ ที่ทำให้คนพิการตกอยู่ในภาวะจำนน ส่งเสริมให้เกิดองค์ความรู้หลากหลายโดยเฉพาะความรู้จากประสบการณ์ เพื่อดึงความรู้มาอยู่ในมือตนเองมากขึ้นเพิ่มอำนาจในการต่อรองและการสร้างความเข้มแข็งแก่คนพิการ

(4) การสร้างความเข้าใจร่วมกันในค่ายเกิดจากการออกแบบเนื้อหากิจกรรมเพื่อสร้างความหมายร่วมระหว่างกลุ่มคนต่างๆ ในค่าย

กาญจนา แก้วเทพ (2552) ได้กล่าวไว้ว่า ค่ายเป็นสื่อกิจกรรมประเภทปลายเปิด (open text) ซึ่งหมายความว่า ค่ายจะมีเพียง “รูปแบบ” (form) ที่วางเอาไว้ให้ แต่ทว่าสำหรับ “เนื้อหา” (content) ที่จะนำมาใส่นั้นสามารถแปรเปลี่ยนไปได้ เปรียบเสมือน “ขวดน้ำ” (form) ที่สามารถเปลี่ยน “น้ำ” (content) ที่อยู่ในขวดได้ เป้าหมาย/วัตถุประสงค์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาค่ายจึงสามารถแปรเปลี่ยนไปได้ตามความประสงค์ของผู้จัดทำค่าย

สำหรับค่ายศิลปะเพื่อมวลมนุษยชาติมีเป้าหมายในการสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างคนพิการและไม่พิการ ซึ่งคณะทำงานได้ออกแบบเนื้อหากิจกรรมโดยวางเป้าหมายไว้เพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่มคนต่างในค่าย ซึ่งกระบวนการดังกล่าวสอดคล้องกับ “แนวคิดการสร้าง ความหมายร่วม” ของ Shutz ที่กล่าวว่า ลักษณะพิเศษเฉพาะของการกระทำมนุษย์ คือ การกระทำที่มีความหมาย ซึ่งในระยะแรกนั้นคนอาจยังไม่เข้าใจความหมายที่กล่าวถึง เนื่องจากยังไม่ได้สร้าง “ระบบความหมายร่วมกัน” แต่เมื่อได้อธิบายหรือทำความเข้าใจ เมื่อนั้นก็แปลว่าทั้งสอง ได้สร้าง “ระบบความหมายร่วมกันแล้ว” สังคมมนุษย์จึงมิใช่อะไรอื่นนอกจาก “ที่เก็บรวบรวมระบบ ความหมายร่วมกัน” (Shared Stock of meaning) ซึ่งนอกจากแนวคิดของ Shutz แล้ว Merleau-Ponty ยังได้สนับสนุนสอดคล้องกันว่า สังคมจะมีโลกร่วมกัน (Shared World) เหมือนกับที่มีคลังแห่งความหมายร่วมกัน (Stock of Shared Meaning) และ เมื่อปัจเจกบุคคลไปเรียนรู้ภาษา มาจากโลกร่วมกันนั้น เขาแต่ละคนก็จะมี “โลกของฉัน” (My world) ที่มีลักษณะบางอย่างร่วมกับคนอื่น ๆ แต่ในขณะที่เดียวกันก็มีลักษณะเฉพาะตัวด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การสร้างความหมายร่วมระหว่างคณะทำงาน กับอาสาสมัคร โดยคณะทำงานได้มีการวางแผนการสื่อสารที่เข้มงวดว่า “หากอาสาสมัครไม่สามารถเข้าค่ายปฐมนิเทศได้จะไม่สามารถมาร่วมกิจกรรมค่ายใหญ่” การจัดค่ายครั้งนี้ได้จำลองรูปแบบการจัดค่ายจริงๆ เพื่อให้อาสาสมัครทุกคนได้เตรียมพร้อมและทำงานได้ตั้งแต่วันที่แรกของการจัดค่าย โดยอาสาสมัครจะได้เรียนรู้การใช้ชีวิตประจำวันตามตารางเวลาในการจัดค่ายจริง ได้ทำความรู้จักกับฝ่ายต่างๆ และหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ รวมทั้งเข้าใจเยาวชนพิการกลุ่มต่างๆจากการฝึกปฏิบัติในการดูแลเยาวชน พิการและการทดลองเป็นเยาวชนพิการทางสายตาในการรับประทานอาหารเช้า เป็นต้น

ส่วนการสร้างความหมายร่วมระหว่าง “คณะทำงานกับเยาวชน” เริ่มตั้งแต่การปฐมนิเทศ เช่น การใช้คำว่า “ค่ายนี้ไม่มีคนพิการ มีแต่ หู ตา ปัญญา แขนขา และทุกคนรวมเป็น 1

อัจฉริยะได้ สามารถก้าวข้ามขีดจำกัดของตนเองได้” ทำให้เยาวชนทั้งที่พิการและไม่พิการเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองและยังสามารถช่วยเหลือเพื่อนได้อีกด้วย ซึ่งก่อให้เกิดเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างเยาวชนด้วยกัน ในกิจกรรมชีวิตประจำวันที่คณะทำงานได้ออกแบบไว้ให้เยาวชนได้ช่วยเหลือกัน ตัวอย่างเช่น กรณีของกลุ่มของน้องแนนซี่ ดาหวัน ครีม หนิง แอม และ แวว ดังนี้

“...แนนซี่ เยาวชนพิการทางการได้ยิน ออกจากห้องคนแรกเพื่อไปเตรียมวีลแชร์ที่อยู่นอกห้องมาวางไว้รอดาหวัน ในขณะที่ครีมและหนิงช่วยกันอุ้มดาหวันขึ้นรถ น้องแววเยาวชนบกพร่องทางสติปัญญาช่วยเหลือตัวเอง โดยการใส่เสื้อกันฝน และช่วยเพื่อนใส่เสื้อกันฝนให้ดาหวัน น้องแอมตรวจสอบความเรียบร้อยภายในห้อง ก่อนที่สมาชิกทุกคนทั้งหมดจะเดินไปร่วมกิจกรรมที่ห้องประชุม ซึ่งทางเดินเป็นหินค่อนข้างขรุขระ และสิ้นเนื่องจากฝนเพิ่งหยุดตก น้องหนิงเดินคู่กับน้องแววที่ถือธงกลุ่มอยู่คอยนำทางและเตือนให้เพื่อนๆระวังพื้นลื่น แนนซี่ช่วยเซ็นวีลแชร์ให้ดาหวันมีน้องครีมเดินไปข้างๆ ปิดท้ายด้วยน้องแอมที่คอยช่วยดันวีลแชร์ให้เพื่อนอีกทีเดินปิดท้าย...” และในที่สุดทุกคนไปถึงห้องประชุมก่อนเวลาร่วมกิจกรรม

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่า หากเปรียบเทียบค่ายเป็นโลกใบเล็กของเยาวชน จะพบว่า ค่ายศิลปะเพื่อมวลมนุษยชาติได้มีกระบวนการ “สร้างระบบความหมายร่วม” ซึ่งเป็นกระบวนการออกแบบเนื้อหากิจกรรมเพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่มบุคคลต่างๆภายในค่ายนั่นเอง

5. ค่ายศิลปะเพื่อมวลมนุษยชาติ Art For All สามารถสร้างความเข้าใจระหว่างคนพิการและไม่พิการได้ใน 4 มิติ

ด้วยคุณสมบัติของสื่อกิจกรรมค่ายเปรียบเสมือนสังคมจำลองแห่งหนึ่ง การสื่อสารในค่ายจึงเป็นศูนย์กลางของประสบการณ์แห่งความเป็นจริง (Reality Experience) ที่ผู้ร่วมค่ายได้มีโอกาสเปรียบเทียบกับความเข้าใจเดิมเกี่ยวกับคนพิการและคนไม่พิการ ที่เป็นประสบการณ์ผ่านสื่อ (mediated experience) กับประสบการณ์ตรง (direct experience) ที่ได้สัมผัสด้วยตนเองผ่านสื่อกิจกรรมค่ายที่ส่งผลให้เกิดความเข้าใจใหม่ในความหมายใหม่ของคำว่าคนพิการและไม่พิการ ซึ่งสามารถสร้างความเข้าใจร่วมกันได้ ถึง 4 มิติ กล่าวคือ คนพิการเข้าใจตนเอง คนพิการเข้าใจคนไม่พิการ คนไม่พิการเข้าใจตนเอง และ คนไม่พิการเข้าใจคนพิการ

3. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะทั่วไป ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมค่าย และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

(1) ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากงานวิจัย ได้ข้อสรุปว่า ไม่ว่าคนพิการหรือคนไม่พิการก็สามารถมี “หัวใจที่ไม่พิการ” ได้ เช่นเดียวกัน ดังนั้น ในการสร้างความเข้าใจระหว่างคนพิการและไม่พิการ ไม่ควรให้คนพิการเรียนรู้ คนไม่พิการ หรือ คนไม่พิการเรียนรู้คนพิการ เพียงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่ทั้งคนพิการและไม่พิการควรมีการเรียนรู้ร่วมกันทั้งสองฝ่าย โดยเน้นหลักการปรับฐานคิดจากเวทนานิยม เป็นศักยภาพนิยม ให้คุณค่าและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน

(2) ข้อเสนอแนะสำหรับการจัดกิจกรรมสำหรับเยาวชนพิการและไม่พิการร่วมกัน

- 1) ในการจัดกิจกรรมสำหรับเยาวชนพิการและไม่พิการ ควรมีการใช้สื่อมากกว่าหนึ่งประเภทเพื่อเติมเต็มอวัยวะรับสารที่ขาดหายไปของผู้รับสาร
- 2) ในการประเมินผลการจัดกิจกรรมสำหรับเยาวชนพิการด้วยเครื่องมือที่เป็นแบบสอบถามมีอุปสรรคและข้อจำกัดหลายประการ และไม่สามารถวัดความเที่ยงตรงได้ในการเก็บข้อมูลกับเยาวชนพิการ จึงควรมีการเก็บข้อมูลโดยใช้การประเมินที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น หรือลดภาระการอ่านและตัวอักษร รวมทั้งการประเมินผลจากการสังเกตการรวมกิจกรรมของเยาวชนในภาพรวมอีกทางหนึ่ง
- 3) ในการประเมินผลการจัดกิจกรรม ผู้จัดกิจกรรมควรให้ความสำคัญกับการนำข้อเสนอแนะจากการประเมินผลไปปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง จึงจะทำให้การจัดกิจกรรมพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง

(3) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

จากงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยพบว่า การพัฒนาคนพิการนั้นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งคือ ทักษะคิด และความเข้าใจของบุคคลใกล้ชิด ได้แก่ ครอบครัว และครูผู้สอน ซึ่งการวิจัยในประเด็นนี้ยังไม่ค่อยเด่นชัดมากนัก จึงควรมีการศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มบุคคลที่ใกล้ชิดผู้พิการต่อไป